

GRONINGEN SEAPORTS

GEDRAGSCODE SOORTENBESCHERMING WET NATUURBESCHERMING

Ten behoeve van goedkeuringsprocedure door het
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Groningen Seaports

6 OKTOBER 2020

Contactpersoon

ARJEN GOUTBEEK
Projectleider Natuur &
Biodiversiteit

M +31 6 5433 6237

Arcadis Nederland B.V.
Postbus 264
6800 AG Arnhem
Nederland

INHOUDSOPGAVE

LEESWIJZER	6
1 INLEIDING	7
1.1 De Gedragscode soortbescherming van Groningen Seaports	7
1.2 Groningen Seaports	7
1.3 Ecologische meerwaarde	7
1.4 Doel van de Gedragscode	8
2 HET WETTELIJK KADER	9
2.1 Soortbescherming in de Wet natuurbescherming	9
2.2 Algemene zorgplicht	9
2.3 Indeling van beschermde soorten	9
2.4 Verboden handelingen	13
2.5 Eisen aan een Gedragscode	14
2.6 'Geen wezenlijke invloed'	14
2.7 Wettelijk belang	14
2.8 Verplaatsen van soorten	15
3 GELDIGHEID VAN DE GEDRAGSCODE BIJ NALEVING	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Geografische afbakening	17
3.3 Gebruik door bedrijven op de terreinen van Groningen Seaports	17
3.4 Afbakening werkzaamheden	17
3.5 Handelingen waarvoor de Gedragscode geldt	18
3.6 Rode lijsten soorten en bijzondere vegetaties	19
3.7 Bescherming van vogels en hun nesten	19
3.8 Geen vrijstelling voor andere vergunningvereisten	20
3.9 Niet van toepassing op gebiedsbescherming	20
3.10 Afwijken van de Gedragscode	20
4 BORGING VAN DE NALEVING	21

4.1	Algemene uitgangspunten	21
4.2	Borging in de organisatie	21
4.3	Ketenverantwoordelijkheid	21
4.4	Meldplicht ruimtelijke ingrepen	22
4.5	Flora- en faunaonderzoek	22
4.6	Ecologisch deskundige	23
4.7	Ecologisch protocol	23
4.8	Calamiteiten	23
4.9	Beschermde soorten die onverwacht opduiken	23
4.10	Controleerbaarheid van werken volgens de Gedragscode	24
5	PRAKTISCHE UITVOERING	25
5.1	Inleiding	25
5.2	Indicatieve natuurkalenders	25
5.3	Protocol jaarrond bescherming van vogelnesten	25
5.4	Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	27
5.4.1	Vorbereiden uitgifte terreinen	27
5.4.2	Vorbereidende onderzoeken	30
5.4.3	Bouwrijp maken	32
5.4.4	Leggen van kabels en leidingen	34
5.4.5	Aanleg/bouw van gebouwen en/of installaties	36
5.4.6	Aanleg of dempen van watergangen	38
5.4.7	Slopen of het aanpassen van gebouwen	40
5.4.8	Werkzaamheden aan gronddepots en het ontmantelen van grondbergingsterreinen	43
5.4.9	Kappen van bomen	46
5.4.10	Bemaling	49
5.4.11	Spoorwerkzaamheden	50
5.5	Bestendig beheer en onderhoud	52
5.5.1	Beheer en onderhoud van gebouwen en terreinen	52
5.5.2	Beheer en onderhoud van droge infrastructuur	54
5.5.3	Beheer en onderhoud van groenvoorzieningen en leidingstraten	56
5.5.4	Beheer en onderhoud van gronddepots	58
5.5.5	Beheer en onderhoud van dijken	60
5.5.6	Beheer en onderhoud van kademuren en damwanden	62
5.5.7	Onderhoudsbaggeren	63
5.5.8	Beheer en onderhoud van (hoofd)watergangen	64

BIJLAGEN

BIJLAGE A FLORA- EN FAUNAONDERZOEKEN OP DE TERREINEN VAN GSP IN DE PERIODE 2005 TOT EN MET 2016	66
BIJLAGE B VRIJGESTELDE SOORTEN OP DE HAVENTERREINEN VAN GRONINGEN SEAPORTS	67
BIJLAGE C BIJZONDERE VEGETATIES OP DE HAVENTERREINEN VAN GRONINGEN SEAPORTS	68
BIJLAGE D JAARROND BESCHERMDE NESTEN	70
BIJLAGE E FACTSHEETS BESCHERMDE SOORTEN	73
COLOFON	86

LEESWIJZER

Deze gedragscode beschrijft de werkwijze die door Groningen Seaports wordt gehanteerd in relatie tot beschermde planten- en diersoorten. De gedragscode heeft betrekking op zowel beheer- en onderhoudswerkzaamheden als op ruimtelijke ingrepen. De gedragscode geldt als een vrijstelling van de ontheffingsplicht die op grond van de Wet natuurbescherming geldt voor activiteiten met mogelijk negatieve gevolgen voor beschermde planten- en diersoorten.

De gedragscode bestaat uit een aantal verschillende onderdelen:

- Hoofdstuk 1 beschrijft de plaats en het doel van de gedragscode en de ecologische meerwaarde ervan. Het doel van de gedragscode is voor zo veel mogelijk situaties vrijstelling te krijgen van de ontheffingsplicht zoals hierboven omschreven.
- Hoofdstuk 2 schetst het wettelijk kader voor de gedragscode en voor het werken in de nabijheid van beschermde soorten. Tevens beschrijft het de wettelijke belangen waarop deze gedragscode is gebaseerd.
- Hoofdstuk 3 geeft aan in welke situaties de gedragscode geldt als vrijstelling van de ontheffingsplicht.
- Hoofdstuk 4 beschrijft de spelregels waarmee de uitvoering van de gedragscode wordt geborgd.
- Hoofdstuk 5 bevat een groot aantal werkprotocollen en natuurkalenders.

Werkprotocollen

De feitelijk voorgeschreven werkwijze staat beschreven in de 22 werkprotocollen van hoofdstuk 5. Er zijn werkprotocollen voor vrijwel alle veel voorkomende typen van werkzaamheden uit de praktijk van Groningen Seaports.

De werkprotocollen zijn voorzien van zogeheten natuurkalenders. Deze kalenders zijn indicatief en vormen samen met het bijbehorende werkprotocol de te volgen werkwijze.

Borging in de organisatie

De werkwijze in de werkprotocollen zijn alleen geldig als zij worden gecombineerd met de meer generieke organisatorische afspraken. Deze hebben bijvoorbeeld betrekking op het flora- en faunaonderzoek, de instructie aan het personeel en aannemers, het opbouwen van documentatie.

1 INLEIDING

1.1 De Gedragscode soortbescherming van Groningen Seaports

Deze gedragscode betreft een tweede versie, ten behoeve van de verlenging van de gedragscode Flora- en faunawet van Groningen Seaports uit 2012. Een voorgaande versie van de gedragscode werd in juni 2012 door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (thans Ministerie van LNV) goedgekeurd.

De huidige herziening is een actualisatie van deze gedragscode met het oog op een nieuwe ministeriële goedkeuring. Daarbij is onder meer rekening gehouden met het nieuwe wettelijke kader dat sinds 1 januari 2017 geldt: het hoofdstuk 'Soorten' in de Wet natuurbescherming.

1.2 Groningen Seaports

Groningen Seaports (hierna te noemen: GSP) is de beheerder van de zeehavens van Delfzijl en de Eemshaven en aangrenzende industrieterreinen. De terreinen van Groningen Seaports omvatten ook twee binnenhavens, de Farmsumerhaven en de Oosterhornhaven, evenals de binnenlandse terreinen Groningen Railport bij Veendam en Bedrijvenpark Fivelpoort in Appingedam.

Groningen Seaports richt zich op de complete havendienstverlening, van logistieke diensten tot het beschikbaar stellen van industriële en MKB-terreinen en utiliteiten. Het heeft als haar missie dat het op verantwoorde en duurzame wijze de economische activiteiten - en dus de werkgelegenheid - in de direct onder haar beheer of regie vallende havens, bedrijventerreinen en andere logistieke knooppunten wil stimuleren.

Via grondaankopen en erfpachtcontracten hebben zich inmiddels veel industriële en logistieke bedrijven op de GSP-terreinen gevestigd. De beide havens specialiseren zich op de sectoren energie, recycling, dataopslag en -verwerking, naast uiteraard uitgebreide logistieke dienstverlening.

1.3 Ecologische meerwaarde

Bij haventerreinen denkt men niet altijd aan bijzondere natuurwaarden. Maar haventerreinen liggen meestal dicht bij zee en de zee is een grote bron van (bio)diversiteit. Het is dan ook niet vreemd dat op de terreinen van GSP bij Delfzijl en de Eemshaven met grote regelmaat juridisch beschermde soorten en zogeheten 'rode-lijstsoorten' voorkomen.

Natuurvriendelijk werken is Groningen Seaports zeker niet vreemd. GSP beschikt al enige tijd over het 'Ecoport label'. Zij laat regelmatig haar haventerreinen inventariseren op juridisch beschermde en andere dier- en plantensoorten. Zij heeft bovendien met Landschapsbeheer Groningen afspraken over het beheer van terreinen en infrastructuur en stemt het beheer af met de verschillende terreinbeherende natuurorganisaties. Bermen en andere groenstroken worden beheerd aan de hand van een 'ecologisch protocol'.

En niet op de laatste plaats is GSP een van de voorlopers met betrekking tot 'tijdelijke natuur', een initiatief om bestaande terreinen die voorlopig niet gebruikt worden, tijdelijk beschikbaar te stellen aan de natuur.

In dit kader past ook deze gedragscode voor het werken in het leefgebied van juridisch beschermde soorten en niet-beschermde rode-lijstsoorten. Met deze gedragscode wil GSP op voorhand voldoen aan de eisen van de Wet natuurbescherming, zonder de administratieve last van de gebruikelijke ontheffingsaanvragen. De gedragscode is een instrument om het functioneren van het havenbedrijf in overeenstemming te brengen met de omringende natuur en deze natuur een plek te geven op de haventerreinen.

De geactualiseerde gedragscode helpt medewerkers en opdrachtnemers van Groningen Seaports en inliggende bedrijven de reguliere taken op een natuurvriendelijke manier uit te voeren.

1.4 Doel van de Gedragscode

De gedragscode van Groningen Seaports (GSP) is bedoeld om te voorkomen dat verbodsbepalingen worden overtreden (compliance). De gedragscode is door de Minister van LNV goedgekeurd ¹ en voldoet aan de daaraan gestelde eisen. Het aanvragen van ontheffingen voor die verbodsbepalingen behoort hiermee voor GSP opnieuw grotendeels tot het verleden.

De gedragscode biedt aan werknemers van GSP en derden vooraf duidelijkheid over de te volgen werkwijze bij situaties waar sprake is van door de wet beschermde soorten.

Ook bedrijven op de terreinen van GSP kunnen de gedragscode als vrijstelling van de ontheffingsplicht gebruiken, voor zover zij deze gedragscode naleven en voor zover zij beschikken over een geldig wettelijk belang (zie par. 2.8).

Er is in dit document voor gekozen om in deze gedragscode uitsluitend te spreken over Groningen Seaports (m.u.v. par. 4.3.). Indien andere, inliggende bedrijven van deze gedragscode gebruik maken, dienen zij de regels zo te interpreteren dat Groningen Seaports wordt gelezen als hun eigen bedrijfsnaam.

---

¹ De hier gekozen formulering gaat ervan uit dat de Gedragscode door de Minister van LNV zal worden goedgekeurd. Dit is uiteraard nu nog niet het geval.

2 HET WETTELIJK KADER

2.1 Soortbescherming in de Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming beschermt een groot aantal planten- en diersoorten. De wet noemt een aantal verboden handelingen, die uiteraard moeten worden voorkómen. Soms is overtreding van de wet onvermijdelijk. In die gevallen biedt de wet de mogelijkheid om een ontheffing aan te vragen. Bij de ontheffing moet worden aangetoond dat alles in het werk is gesteld om schade zoveel mogelijk te voorkomen. In plaats van te werken met ontheffingen biedt de wet ook de mogelijkheid om werkzaamheden te verrichten met behulp van een door de Minister goedgekeurde gedragscode.

2.2 Algemene zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is natuurvriendelijk werken uitgangspunt. De wet spreekt hierbij van een 'algemene zorgplicht' (artikel 1.11). Vanuit deze zorgplicht dient iedereen 'voldoende zorg' in acht te nemen voor Natura 2000-gebieden (zoals de Waddenzee, de Eems en de Dollard), bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten (en dus niet alleen de juridisch beschermde) en hun directe leefomgeving. Dit betekent bijvoorbeeld dat men in het voorjaar rekening moet houden met de paddentrek, ook al hoeft een soort als de gewone pad zelf niet actief te worden beschermd. Ook het moedwillig doodrijden van kleine zoogdieren mag niet gebeuren. Zorgvuldig omgaan met de natuur dient altijd uitgangspunt te zijn. De wetgever beschouwt dit als een algemene fatsoenseis bij het uitvoeren van projecten in het veld.

De wetgever schrijft ten aanzien van de algemene zorgplicht geen specifieke maatregelen voor en laat een grote verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemer van een project. Wel dient eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt dergelijke handelingen achterwege te laten, maatregelen te treffen om eventuele gevolgen te voorkomen, of eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Voor Groningen Seaports en inliggende bedrijven komt de algemene zorgplicht op het volgende neer:

- Groningen Seaports besteedt zorg aan de instandhouding van soorten en hun leefgebieden op het haven terrein (biodiversiteit).
- Groningen Seaports zorgt ervoor dat op hoofdlijnen bekend is waar zich in het werkgebied de bijzondere soorten en de plekken met bijzondere natuurwaarden bevinden.
- Activiteiten waarvan kan worden vermoed dat deze nadelig zijn voor in het wild levende dieren en planten worden zoveel mogelijk nagelaten.
- Tijdens het uitvoeren van activiteiten worden maatregelen genomen om te voorkomen dat planten en dieren onnodig worden gedood of beschadigd.

De initiatieven van Groningen Seaports, onder meer met betrekking tot het toelaten van tijdelijke natuur, zijn hier mooie voorbeelden van.

Het is in de praktijk niet altijd mogelijk om voorrang te geven aan de zorg voor onbeschermden planten en dieren. Voor de onbeschermden soorten en de soorten waarvoor schadelijke handelingen via de provinciale verordening zijn vrijgesteld (zie bijlage B), zal een schadelijke handeling hier niet op worden afgerekend, tenzij sprake is van opzettelijk onnodig handelen en een duidelijk gebrek aan voorzorgsmaatregelen. De initiatiefnemer moet dus wel kunnen aantonen dat hij zijn best heeft gedaan om dergelijke schade te vermijden.

2.3 Indeling van beschermde soorten

De wet beschermt heel veel soorten, maar niet allemaal op dezelfde wijze. In de praktijk is sprake van drie verschillende beschermingsregimes. Deze staan bekend als: beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (lid 3.1 t/m 3.4 van de Wet natuurbescherming); beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (lid 3.5 t/m 3.9); beschermingsregime Andere soorten (lid 3.10).

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Alle inheemse vogels zijn beschermd, evenals hun nesten en eieren. Er zijn aanvullende regels voor jaarrond bewoonde nesten. Enkele voor de haven terreinen van GSP meest relevante beschermde (broed)vogelsoorten zijn vermeld in tabel 1.

Bescherming genieten ook: broedlocaties van koloniebroeders (bijvoorbeeld sterns of meeuwen), vaste slaapplekken en gebieden die regelmatig bij hoogwater als vluchtplaats worden gebruikt.

Ten aanzien van vogels verbiedt de wet het opzettelijk doden of vangen ([art. 3.1 lid 1](#)), het opzettelijk vernielen van nesten, rustplaatsen en eieren ([art. 3.1 lid 2](#)), het rapen of onder zich hebben van eieren ([art. 3.1 lid 3](#)) en het opzettelijk storen van vogels ([art. 3.1 lid 4](#)).

Het verbod tot opzettelijk storen geldt niet in het geval de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort ([art. 3.1 lid 5](#)).

Een ontheffing kan voor vogels, nesten en eieren alleen worden verleend als is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden (a t/m c):

- a. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.
- b. Zij is nodig:
  - in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
  - in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
  - ter voorkoming van belangrijks schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
  - ter bescherming van flora of fauna;
  - voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
  - om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.
- c. De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Beschermingsregime Habitatrictlijnsoorten (*Overige Europees beschermde soorten*)

Dit regime geldt voor soorten uit Bijlage IV van de Habitatrictlijn, Bijlage II van het Verdrag van Bern en Bijlage I van het Verdrag van Bonn. Het gaat hier dus niet alleen om soorten van de Habitatrictlijn, zoals de wetstekst suggereert. Om die reden geven wij in dit document de voorkeur aan de term 'Overige Europees beschermde soorten' ('Overig', omdat voor vogels een ander Europees beschermingsregime geldt, zie hieraan voorafgaand). Zie tabel 1 voor enkele uit de haventerreinen van GSP bekende relevante overige Europees beschermde planten- en diersoorten.

Ten aanzien van deze overige Europees beschermde diersoorten verbiedt de wet het opzettelijk doden of vangen ([art 3.5 lid 1](#)), het opzettelijk verstoren ([art 3.5 lid 2](#)), het opzettelijk vernielen of rapen van eieren ([art 3.5 lid 3](#)) en het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen ([art 3.5 lid 4](#)). Ten aanzien van de Europees beschermde plantensoorten verbiedt de wet het opzettelijk te plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen en vernielen ([art 3.5 lid 5](#)).

Een ontheffing kan voor deze overige Europees beschermde soorten alleen worden verleend als is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden (a t/m c) ([art. 3.8 lid 5](#)):

Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:

- a. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.
- b. Zij is nodig:
  - in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
  - ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
  - in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
  - voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;

- om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.
- c. Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Beschermingsregime 'Andere soorten' (Nationaal beschermde soorten)

Naast de bovenstaande Europees beschermde soorten wordt ook een aantal soorten op nationaal niveau beschermd. In de wet worden deze 'Andere soorten' genoemd, maar wij gebruiken in dit document de term 'Nationaal beschermde soorten'. Zie tabel 1 voor enkele uit de haventerreinen van GSP bekende relevante nationaal beschermde planten- en diersoorten.

Ten aanzien van de nationaal beschermde diersoorten geldt slechts een verbod tot het opzettelijk doden of vangen ([art 3.10 lid 1 onder a](#)) en het opzettelijk beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen ([art 3.10 lid 1 onder b](#)). Ten aanzien van de nationaal beschermde plantensoorten geldt een verbod tot opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen ([art 3.10 lid 1 onder c](#)).

Hierbij dient te worden aangetekend dat voor een deel van deze soorten in Groningen een algehele vrijstelling geldt op basis van de (provinciale) Verordening natuurbescherming van Provinciale Staten. Deze soorten staan vermeld in bijlage B.

Een ontheffing of een vrijstelling wordt voor deze nationaal beschermde soorten (*voor zover deze niet via de bovengenoemde provinciale verordening zijn vrijgesteld*) uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:

- a. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.
- b. Zij is nodig:
  - in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
  - ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
  - in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
  - voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;
  - om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben;
  - in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daaropvolgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
  - ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
  - ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
  - ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
  - in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
  - in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
  - in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
  - in het algemeen belang.

- c. Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Het totaal aan mogelijkheden om een ontheffing te verkrijgen is derhalve groter voor deze groep van Nationaal beschermde soorten. Met andere woorden: ze zijn lichter beschermd dan de vogels en de Overige Europees beschermde soorten.

Beschermingsregime Rode-lijstsoorten

Soorten die in Nederland kwetsbaar of bedreigd zijn, worden van overheidswege op een zogeheten 'Rode lijst' geplaatst. Deze lijsten bieden echter geen juridische bescherming. Rode-lijstsoorten zijn alleen beschermd wanneer zij behoren tot de Overige Europees beschermde of nationaal beschermde soorten of als het een vogel betreft. De bescherming van de niet elders beschermde Rode-lijstsoorten is dus niet verplicht, maar Groningen Seaports hanteert op vrijwillige basis wel de bescherming als uitgangspunt voor het beheer van haar terreinen en ruimtelijke inrichtingsprojecten. Daarmee geeft Groningen Seaports invulling aan de zorgplicht voor deze bijzondere soorten.

Beschermingsregime zeevissen met een instandhoudingsdoel

In het Aanwijzingsbesluit voor het Natura 2000-gebied Waddenzee is een aantal vissoorten genoemd die ook (incidenteel) voorkomen in de havenkommen van de Eemshaven en vermoedelijk ook de buitenhavens van Delfzijl. Het gaat om fint, zeepriek en rivierpriek. Het wettelijk kader hiervoor is het hoofdstuk Natura 2000-gebieden in de Wet natuurbescherming.

De havenkommen maken geen deel uit van het Natura 2000-gebied en ze zijn niet van belang voor de gunstige staat van instandhouding van deze soorten. De Wet natuurbescherming vergt echter voor plannen en projecten met een mogelijk negatief effect op deze soorten passend worden beoordeeld, ook als deze gericht zijn op situaties buiten het aangewezen gebied. Zo nodig dient een ontheffing te worden aangevraagd. Deze gedragscode geldt hiervoor niet als een vrijstelling. Het is dus zaak om plannen en projecten zo uit te voeren dat deze geen effecten hebben op de instandhouding van deze soorten. Uiteraard geldt voor deze soorten de algemene zorgplicht, ook waar het gaat om beheer en onderhoud

Tabel 1 Bekende beschermde soorten op en rond de terreinen van Groningen Seaports waarop deze gedragscode in ieder geval van toepassing is. De tabel is niet limitatief, aanwezigheid van beschermde soorten dient altijd onderzocht te worden. Of de gedragscode van toepassing is, hangt ook af of de soort valt onder de reikwijdte die de RVO hanteert.

Beschermde soorten op en rond de terreinen van Groningen Seaports²

Vogelrichtlijn-soorten	Europees beschermde soorten	Nationaal beschermde soorten (voor zover niet generiek vrijgesteld)	Rode-lijstsoorten	Zeevissen waarvoor in de Waddenzee een instandhoudingsdoel geldt
<p>Op de terreinen van GSP komen diverse broedende en niet broedende soorten voor. Alle vogels, hun nesten en eieren zijn beschermd. Aandachtspunten zijn als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> Oeverzwaluwen in zanddepots en slootkanten Verspreid broedende soorten als scholeksters, eidereenden en graspiepers Kolonies van sterns en meeuwen Broedende vogels in bosjes, bomen en rietkragen 	<p>Op de terreinen van GSP komen de volgende soorten voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> Groenknolorchis Vleermuizen (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, Rosse vleermuis en meervleermuis) <p>De volgende soort komt nog niet op de terreinen van GSP voor, maar kan in de toekomst wel worden verwacht:</p> <ul style="list-style-type: none"> Rugstreeppad 	<ul style="list-style-type: none"> Waterspitsmuis Gewone zeehond Grijze zeehond Steenmarter Das <p>NB. Juridisch beschermde zoetwatervissen zijn niet van de terreinen van Groningen Seaports bekend.</p> <p>Zie voor een overzicht van generiek vrijgestelde soorten bijlage B</p>	<ul style="list-style-type: none"> Brede orchis Rietorchis Vleeskleurige orchis Moeraswespenorchis Parnassia Tongvaren (voorkomen onzeker) Gele helmbloem (voorkomen onzeker) Rivierpriek 	<p>Voor de Eemshaven is het voorkomen van onderstaande soorten bekend. Vooral nog wordt ervan uit gegaan dat dezelfde soorten ook in de buitenhavens van Delfzijl voorkomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Fint Zeepriek Rivierpriek

² Alleen Eemshaven en haventerreinen Delfzijl.

Het gaat de wetgever om de populatie, niet om het individu. Als u de juiste voorzorgsmaatregelen heeft genomen zal een eventueel dood of beschadigd exemplaar u door de wetgever niet worden aangerekend. De voorzorgsmaatregelen moeten er wel op zijn gericht om overtredingen van de wet, zoals het doden, verwonden of vangen van individuele beschermde dieren of het beschadigen of vernietigen van individuele beschermde planten, te voorkomen. Daarnaast geldt ook hiervoor de algemene zorgplicht.

2.4 Verboden handelingen

De volgende artikelen uit de Wet natuurbescherming zijn in het kader van deze gedragscode relevant:

Artikel 3.1 (Vogels)

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.³ Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
3. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
4. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Artikel 3.5 (Overige Europees beschermde soorten)

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Artikel 3.10 (Nationaal beschermde soorten)

1. Het is verboden:
  - a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, van de Wet natuurbescherming, opzettelijk te doden of te vangen;
  - b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
  - c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, van de Wet natuurbescherming, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

NB. De verboden, bedoeld in onderdelen a, en b, zijn niet van toepassing op de bosmuis, de huisspitsmuis en de veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.

Opzettelijk verstoren is ook aan de orde als men had kunnen weten dat juridisch beschermde soorten in het werkgebied voorkomen. Dit heet in juridische vaktaal 'voorwaardelijke opzet'. "Ik wist het niet", zonder deugdelijk flora- en faunaonderzoek is dus juridisch gezien geen geldig argument. Men dient dus altijd na te gaan of zich in de invloedssfeer van de werkzaamheden juridisch beschermde planten- of diersoorten aanwezig zijn.

2.5 Eisen aan een Gedragscode

Volgens art. 3.31 van de Wet natuurbescherming keurt de Minister een gedragscode slechts goed als de voorgestelde werkwijze op de volgende vier punten voldoende waarborgen biedt:

- De in de gedragscode beschreven handelingen worden uitgevoerd op basis van een in paragraaf 2.3 genoemde redenen.
- De uitvoerende instantie dient zorgvuldig te handelen om te voorkomen dat er van de werkzaamheden een wezenlijk negatieve invloed uitgaat op de te beschermen soorten.
- Ook dient de uitvoerende instantie ervoor te zorgen dat tijdens de werkzaamheden in redelijkheid alles wordt verricht of nagelaten om schade aan beschermde diersoorten te voorkomen.
- Er mag geen sprake zijn van benutting of economische gewin (lees: beschermde planten of dieren mogen niet worden geoogst om er aan te verdienen).

De gedragscode dient dus te beschrijven hoe, voorafgaand en tijdens de werkzaamheden, wordt gehandeld om te voorkomen dat beschermde soorten ter plaatse verdwijnen of dat dieren worden gedood of verwond raken, dat hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen beschadigd, vernield of verstoord worden of dat hun eieren worden beschadigd of vernield.

2.6 ‘Geen wezenlijke invloed’

Om de populatie van een te beschermen soort te behouden, mag, in juridische termen, geen sprake zijn van ‘een wezenlijk negatieve invloed op de soort’. Of een activiteit een wezenlijk negatieve invloed uitoefent, hangt onder meer af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort. Hoe zeldzamer een soort is, hoe kwetsbaarder de populatie. En omgekeerd: hoe algemener een soort voorkomt, des te beter kan de populatie tegen een ingreep met een negatieve invloed.

Daarnaast is het van belang of een soort kan uitwijken naar een nabijgelegen geschikt leefgebied dat ongemoeid wordt gelaten. Sommige soorten doen dat gemakkelijker dan andere. Zo is een waterspitsmuis bijzonder plaatstrouw, terwijl een das zich gemakkelijk tientallen kilometers kan verplaatsen op zoek naar een nieuw leefgebied. Ook speelt mee of een ingreep tijdelijk is of permanent.

2.7 Wettelijk belang

Wettelijk gezien mogen activiteiten alleen met een gedragscode worden uitgevoerd als daarvan het belang is aangegeven.

Het belang van de verschillende activiteiten in deze gedragscode is te onderbouwen met de volgende, in de wet voorkomende belangen:

- Volksgezondheid of de openbare veiligheid.
- Bescherming van flora en fauna en
- Andere redenen van groot openbaar belang

In een aantal gevallen dienen de werkzaamheden de bescherming van de openbare veiligheid. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer bermen worden gemaaid (verkeersveiligheid), onderhoudswerkzaamheden worden verricht aan kades en dijken (voorkomen van ongelukken en overstromingen) of bouwvallige gebouwen worden gesloopt (voorkomen van ongelukken). Het belang van de werkzaamheden van Groningen Seaports voor de openbare veiligheid vormt dus mede een grondslag voor deze gedragscode.

De werkprotocollen en gedragsregels in deze gedragscode zijn ook bedoeld om de reguliere werkzaamheden van Groningen Seaports in overeenstemming te brengen met de Wet natuurbescherming. Zij maken de werkwijze soort-, tijd- en locatiespecifiek. Omdat de gedragsregels verplicht worden gesteld voor alle medewerkers van Groningen Seaports én van bedrijven die in opdracht van Groningen Seaports werken, zal er meer aandacht van de uitvoerenden zijn voor de bijzondere natuurwaarden in het werkgebied. De gedragscode verplicht ook tot gedegen onderzoek vooraf, waardoor bijzondere waarden tijdig in beeld zijn en beter kunnen worden beschermd. De gedragsregels verplichten voorts tot het informeren van de uitvoerenden, waardoor met meer zorg voor de natuur wordt gewerkt. Deze gedragscode beperkt zich daarbij niet tot de juridische beschermde soorten, maar beschermt tevens de in het werkgebied voorkomende rode-lijstsoorten, ook als deze juridisch niet zijn beschermd. Daarmee dient de gedragscode ook de bescherming van de flora en fauna.

De werkzaamheden die in deze gedragscode worden benoemd met werkprotocollen en gedragsregels behoren tot de reguliere taken van Groningen Seaports. Zij behoren allen tot (het voorbereiden van) de gronduitgifte en/of tot het beheer en onderhoud van de infrastructuur van de diverse haventerreinen, zoals braakliggende gronden, (spoor)wegen, kades en watergangen. Samen maken zij het functioneren van het havenbedrijf mogelijk. De activiteiten van Groningen Seaports zijn van groot economisch belang voor de wijde omgeving en voor Nederland als geheel. Zonder deze activiteiten valt een belangrijke economische motor in de gebiedsontwikkeling in dit deel van Groningen weg. Met de werkzaamheden van Groningen Seaports is een groot en openbaar belang gemoeid.

Dit laatste argument, het 'van groot openbaar belang' zijn, is overigens geen geldig belang voor soorten van het beschermingsregime Vogelrichtlijn. Dit betekent dat ruimtelijke ingrepen met een negatieve invloed op vogels alleen mogelijk zijn als deze te onderbouwen zijn vanuit de belangen 'volksgezondheid of openbare veiligheid' of 'bescherming van flora en fauna'. Ingrepen die hiermee niet kunnen worden verantwoord dienen buiten het broedseizoen plaats te vinden. Voor het vernietigen van jaarrond beschermde nesten geldt in die gevallen de gedragscode niet als vrijstelling. Er dient dan een ontheffing te worden aangevraagd.

2.8 Verplaatsen van soorten

Vleermuizen, muizen (waterspitsmuis!) en vogels mogen, ondanks deze gedragscode, niet zonder ontheffing worden gevangen en verplaatst. Dit in verband met de stressgevoeligheid van deze dieren. Ook voor het tijdelijk op een geschikte plek 'in depot' zetten van Europees of nationaal beschermde planten is, ondanks deze gedragscode, een ontheffing verplicht.

Voor de overige soorten geldt dat het is toegestaan om de soorten buiten de voor hen kwetsbare perioden te verplaatsen uit de directe gevarenzone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving.

Voorwaarde is dat de soorten in één keer worden verplaatst, zonder onnodig oponthoud en dat de verplaatsing gebeurt onder begeleiding van een ecologisch deskundige. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van dieren heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten niet direct worden vrijgelaten.

3 GELDIGHEID VAN DE GEDRAGSCODE BIJ NALEVING

3.1 Inleiding

Deze gedragscode is een basisgedragscode. De gedragscode omvat de minimeisen waaraan moet worden voldaan. De gedragscode is dan ook niet het maximale wat gedaan mag worden aan de bescherming van de natuurwaarden. Vrijwillige extra maatregelen om schade aan de natuur te voorkomen zijn altijd toegestaan. Voor zowel de minimale verplichtingen, zoals omschreven in deze gedragscode, als mogelijke extra vrijwillige maatregelen zullen altijd vragen om lokaal maatwerk, toegesneden op de lokale situatie en de soort(en) waar het om gaat.

3.2 Indeling soorten onder deze gedragscode

De mogelijkheden om een gedragscode te gebruiken hangt af van de beschermingsstatus van een soort onder de Wet natuurbescherming. Deze verdeling is met name gebaseerd op of een soort is opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrictlijn. Daarnaast is er nog een verdeling gemaakt of een soort valt onder een gedragscode bij ruimtelijke ontwikkelingen. Hieronder is weergegeven welke soorten vallen onder de gedragscode, verdeeld naar Ruimtelijke ontwikkelingen en inrichting en Beheer en onderhoud:

Bestendig beheer en onderhoud:

- Alle soorten die opgenomen zijn in de Wet natuurbescherming;

Ruimtelijke ontwikkelingen en inrichting:

- *Habitatrictlijn Bijlage IV-soorten:*
  - Gewone dwergvleermuis   alleen zomerverblijf en paarverblijf
  - Ruige dwergvleermuis   alleen zomerverblijf en paarverblijf
  - Gewone grootoorvleermuis   alleen zomerverblijf en paarverblijf
  - Rosse vleermuis   alleen zomerverblijf en paarverblijf
  - Rugstreepd   alle functie
  - Poelkikker   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Heikikker   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Platte schijfhoren   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Zandhagedis   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
- *Vogel met jaarrond beschermd nest:*
  - Huismus   uitsluitend nestlocatie
  - Gierzwaluw   uitsluitend nestlocatie
  - Buizerd   uitsluitend nestlocatie
  - Havik   uitsluitend nestlocatie
  - Sperwer   uitsluitend nestlocatie
  - Kerkuil   uitsluitend nestlocatie
  - Steenuil   uitsluitend nestlocatie
  - Roek   uitsluitend nestlocatie
- *Overige soorten (van art. 3.10 Wnb):*
  - Alpenwatersalamander   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Vinpootsalamander   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Ringslang   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Levendbarende hagedis   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Hazelworm   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Steenmarter   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft
  - Eekhoorn   mits voldoende leefgebied beschikbaar blijft

Deze gedragscode geldt dus - onder voorwaarden - als vrijstelling voor de ontheffingsplicht bij de verboden van artikel 3.1 (vogels), 3.5 (Overige Europees beschermde diersoorten) en 3.10 (Nationaal beschermde soorten). Dit betekent dat in veel gevallen geen ontheffing meer hoeft te worden aangevraagd.

Een uitzondering betreft de situatie dat een activiteit tot mogelijke schade leidt aan een broedende vogel, diens nest, eieren of niet zelfredzame jongen. Als deze activiteit niet kan worden verantwoord vanuit het belang van de openbare veiligheid en volksgezondheid, is er wettelijk gezien geen basis voor een vrijstelling.

Dit betekent dat dergelijke activiteiten uitsluitend buiten het broedseizoen mogen plaatsvinden. Indien het een jaarrond beschermd nest betreft (zie paragraaf 3.7) dient alsnog een ontheffing te worden aangevraagd.

Op plaatsen waar geen beschermde soorten voorkomen of zich in de invloedssfeer van de werkzaamheden bevinden, is het naleven van de gedragscode niet verplicht.

3.3 Geografische afbakening

Deze gedragscode geldt als vrijstelling van de ontheffingsplicht van de Wet natuurbescherming op de terreinen waar Groningen Seaports activiteiten ontplooit. Dit zijn in en rondom de Eemshaven inclusief Zuid-Oost de postcodegebieden 9979, 9984 en 9982. Voor de industrieterreinen in Delfzijl zijn dit de postcodegebieden 9933, 9934, 9936 en 9932 met onder andere de gebieden Oosterhorn, Handelshaven Delfzijl, Farmsummerpoort. In de gemeente Appingedam is dit bedrijventerrein Fivelpoort en Groninger Railterminal in Veendam. Via de link

https://gspnv.maps.arcgis.com/apps/Embed/index.html?webmap=b9f859feec684aa3a007a5e256d5097d&extent=6.6646,53.2726,7.1717,53.4691&home=true&zoom=true&previewImage=false&scale=true&search=true&searchextent=true&details=true&legendlayers=true&active_panel=details&disable_scroll=false&theme=light%22 zijn de locaties in detail te zien.

3.4 Gebruik door bedrijven op de terreinen van Groningen Seaports

Bedrijven die gevestigd zijn op de in paragraaf 3.2 genoemde terreinen mogen deze gedragscode ook gebruiken als een vrijstelling van de ontheffingsplicht, mits zij deze gedragscode volledig naleven en mits daaraan een of meer van de genoemde wettelijke belangen ten grondslag liggen (zie par. 2.8).

Bedrijven doen dit voor eigen verantwoordelijkheid. De inliggende bedrijven zijn zelf verantwoordelijk voor door hen of door deze bedrijven ingehuurde (onder)aannemers veroorzaakte overtredingen die ontstaan door het niet-naleven van de gedragscode en de Wet natuurbescherming.

3.5 Afbakening werkzaamheden

Vrijwel alle activiteiten van GSP en de inliggende bedrijven vallen binnen de activiteiten 'Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' en 'Bestendig beheer en onderhoud'. Een aantal situaties valt binnen het belang 'Bestendig medegebruik', zoals het houden van festivals op braakliggende terreinen van Groningen Seaports. Voor de eerste twee genoemde juridische belangen is een gedragscode mogelijk, voor 'bestendig medegebruik' niet. Voor activiteiten in de sfeer van bestendig medegebruik met mogelijk een negatief effect op beschermde soorten is hierdoor altijd een ontheffing nodig.

Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

Onder 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' verstaat de Minister een breed scala van grootschalige of kleinschalige activiteiten, zoals de aanleg van wegen, bedrijventerreinen, havens of woonhuizen. Maar ook de bouw van een loods, de verbouwing van een huis, de sloop van een pand of het kappen van bomen anders dan uit een oogpunt van onderhoud worden hiertoe gerekend. Het gaat om doorgaans ingrijpende veranderingen die leiden tot een functieverandering of uiterlijke verandering van het gebied. Eén voorwaarde is dat de ingrepen in ieder geval beneden de grens van de m.e.r.-plicht vallen. Dit kan echter nog ruim geïnterpreteerd worden, waardoor de RVO een handreiking heeft ontwikkeld waarin de grenzen van kleinschaligheid zijn bepaald. Deze handreiking *Indicatieve reikwijdte voor ruimtelijke ingrepen onder gedragscodes (versie 2.0 - juli 2019)*, is gebruikt om invulling te geven aan de werkprotocollen.

De in de handreiking opgenomen afstanden, maten en aantal van elementen betreft de omvang waarvan is vastgesteld dat deze een functioneel onderdeel zijn van de groeiplaats of het leefgebied van een beschermde soort. Delen waarvan aantoonbaar is dat deze geen leefgebied zijn, vallen op zichzelf al buiten de gedragscode, maar maken als onderdeel van ene groter geheel geen deel uit van de reikwijdte.

Bestendig beheer en onderhoud

Onder 'Bestendig beheer en onderhoud' verstaat de Minister werkzaamheden die regelmatig terugkeren, zoals maaien of baggeren. De maatregelen zijn cyclisch van karakter en de frequentie varieert van enkele keren per jaar tot één keer in een paar jaar. Essentieel is dat de populaties van beschermde soorten zich kennelijk hebben kunnen aanpassen aan het cyclisch beheer en dat de functie van een locatie als leefgebied of groeiplaats door de werkzaamheden niet verandert. Operaties met een lagere frequentie, zoals bodemsanering of een ingrijpend herstel van een kademuur gelden daarom niet als 'bestendig beheer en onderhoud'. De kleinschaliger, (bijna) jaarlijkse onderhoudsreparaties aan een kade gelden wel als 'bestendig beheer en onderhoud'.

3.6 Handelingen waarvoor de Gedragscode geldt

Deze Gedragscode geldt uitsluitend als een vrijstelling voor de ontheffingsplicht voor de volgende handelingen.

Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

- Voorbereiding uitgifte van terreinen
- Voorbereidende onderzoeken
- Bouwrijp maken
- Leggen van kabels en leidingen
- Aanleg of bouw van gebouwen en installaties
- Aanleg of dempen van watergangen
- Slopen of het aanpassen van gebouwen
- Werkzaamheden aan gronddepots en het ontmantelen van grondbergingsterreinen
- Kappen van bomen
- Bemaling
- Spoorwerkzaamheden

Bestendig beheer en onderhoud

- Beheer en onderhoud van gebouwen en terreinen
- Beheer en onderhoud van droge infrastructuur
- Beheer en onderhoud van groenvoorzieningen en leidingstraten
- Beheer en onderhoud van gronddepots
- Beheer en onderhoud van dijken
- Beheer en onderhoud van kademuren en damwanden
- Onderhoudsbaggeren
- Beheer- en onderhoud van grote (hoofd)watergangen
- Beheer en onderhoud van gronddepots.

Indien vormen van beheer en onderhoud in betekenende mate veranderen, bijvoorbeeld door substantieel intensiever of frequenter gebruik of door de inzet van een machine met een duidelijk ander effect op de flora en fauna, gelden deze als 'nieuw project' en worden deze beschouwd als ruimtelijke ontwikkeling.

3.7 Rode lijsten soorten en bijzondere vegetaties

Deze gedragscode geldt niet als een verplichting waar het de Rode-lijstsoorten betreft, voor zover het soorten betreft die niet binnen een van de beschermingsregimes van de Wet natuurbescherming vallen. De gedragscode houdt echter wel rekening met deze juridisch niet-beschermd, maar niettemin zeldzame of kwetsbare soorten. Naleving van deze gedragscode betekent over het algemeen dat ook schade aan de onbeschermd Rode-lijstsoorten wordt voorkomen.

Daarbij kiest de gedragscode om praktische redenen voor een bundeling van deze soorten in voor deze soorten kenmerkende vegetaties. In hoofdstuk 5 van deze gedragscode worden deze vegetaties aangeduid als 'bijzondere vegetaties'. Deze vegetaties staan beschreven in bijlage C.

Met de bescherming van deze bijzondere vegetaties zijn niet alleen de meeste plantensoorten van de Rode-lijst beschermd, maar ook de Rode-lijst vlinders die op de haventerreinen voorkomen. Vogelsoorten van de Rode lijst zijn al onder de Wet natuurbescherming beschermd.

De genoemde vegetaties komen op de terreinen van GSP slechts pleksgewijs voor. Ook het aantal bermen met veel Rode-lijstsoorten is beperkt. De desbetreffende bepalingen in gedragscode hoeven alleen in deze vegetaties te worden nageleefd.

Bijzondere vegetaties

In deze gedragscode worden met 'bijzondere vegetaties' bedoeld: vegetaties met veel rode-lijstsoorten:

- Duinvegetaties
- Kweldervegetaties
- Pleksgewijs: Bermvegetaties met Rode-lijstsoorten
- Pleksgewijs: Groeiplaatsen van de voorjaarszegge
- Pleksgewijs: Slootvegetaties met brede waterpest

Zie bijlage C voor een toelichting.

3.8 Bescherming van vogels en hun nesten

Ten aanzien van vogels dient gedurende de werkzaamheden rekening te worden gehouden met het broedseizoen. Het broedseizoen is in de Wet natuurbescherming niet als een standaardperiode vastgelegd. Van belang is of een broedgeval aan de orde is, ongeacht de periode.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik zijn slechts beschermd gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn. Als wordt gewerkt buiten het broedseizoen of maatregelen worden getroffen die moeten voorkomen dat vogels zich gedurende het broedseizoen op de bouwplaats vestigen, is voor deze soorten geen ontheffing nodig.

Nesten en de directe omgeving die door vogels het gehele jaar als vaste rust- en verblijfplaats worden gebruikt, zijn echter jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert jaar in jaar uit terug naar hetzelfde nest. De jaarrond bescherming van nesten geldt in Nederland voor ongeveer 80 soorten. Bijlage D bevat een indicatieve lijst van deze soorten. In de meeste gevallen is een check op aanwezigheid van potentieel vervangende nestgelegenheid voldoende, maar voor 16 soorten mag het nest alleen worden verwijderd met een ontheffing en alleen als in de nabijheid een nieuw nest wordt aangeboden. Deze 16 soorten broeden alle uitsluitend in bomen of gebouwen, zoals de kerkuil, de ransuil, de gierzwaluw en de roek. Van de grondbroedende soorten is op de terreinen van Groningen Seaports vooral kans om jaarrond beschermde nesten tegen te komen van de eidereend en de oeverzwaluw. Voor deze soorten kan worden volstaan met een omgevingscheck. Zie voorts bijlage D voor een verdere toelichting.

De bescherming betreft niet alleen de nestplaatsen zelf, maar ook de functionaliteit ervan. Leefgebieden en foerageergebieden die noodzakelijk zijn voor de functionaliteit van de nestplaats zijn daardoor ook beschermd. De bescherming geldt niet als kan worden aangetoond dat het nest al gedurende een aantal jaren niet meer in gebruik is.

Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om zich elders te vestigen als de broedplaats verloren is gegaan (voorbeelden: oeverwaluw, kokmeeuw) zijn buiten het broedseizoen niet beschermd.

3.9 Geen vrijstelling voor andere vergunningvereisten

De gedragscode maakt het verkrijgen van andere vergunningen en ontheffingen, bijvoorbeeld in de sfeer van de ruimtelijke ordening of op grond van de Wet Milieubeheer, natuurlijk niet overbodig.

3.10 Niet van toepassing op gebiedsbescherming

Naast de bescherming van soorten in de Wet natuurbescherming hebben de bedrijven in de haven ook te maken met de bescherming van gebieden, zoals die van het Natura 2000-gebied Waddenzee.³ Omdat de wettelijke bescherming daarvan binnen de Wet natuurbescherming niet onder het hoofdstuk soorten valt, maken de regels voor de gebiedsbescherming geen deel uit van deze gedragscode. De Wet natuurbescherming kent namelijk niet de mogelijkheid van een ontheffing van de vergunningplicht die bij deze bescherming hoort. De gedragscode geldt dus niet als een vrijstelling van de vergunningplicht voor het hoofdstuk 'Natura 2000-gebieden' in de Wet natuurbescherming treedt niet in de plaats van een passende beoordeling in het kader van de Vogelrichtlijn of de Habitatrichtlijn! Groningen Seaports ziet het zich houden aan deze Gedragscode soortenbescherming als een maatregel die invulling geeft aan de zorgplicht die zij heeft voor het Natura 2000-gebied Waddenzee en voor de soorten die voor dit gebied als instandhoudingsdoel zijn aangewezen.

Evenmin geldt de gedragscode als een vrijstelling voor de verplichtingen van het ruimtelijk beleid inzake het Natuurnetwerk Nederland (voorheen: de Ecologische Hoofdstructuur).

3.11 Afwijken van de Gedragscode

Van de gedragsregels, die zijn beschreven in hoofdstuk 5 (werkprotocollen), kan uitsluitend onder de volgende voorwaarden worden afgeweken:

- In het projectplan en ecologisch protocol dient overtuigend te worden gemotiveerd, waarom het in dit concrete geval niet mogelijk is of, gelet op de negatieve effecten voor de betreffende soort, niet wenselijk is om te handelen volgens de in de gedragscode beschreven gedragsregel.
- In het projectplan en ecologisch protocol dient overtuigend te worden gemotiveerd dat de gekozen werkwijze voor de betreffende soort minimaal hetzelfde effect heeft als in de gedragscode beschreven gedragsregel, of zelfs een gunstiger effect.
- Deze documentatie dient te allen tijde beschikbaar te zijn voor toezichthouders op de naleving van de wet.
- De afwijking dient door een ecologisch deskundige te worden gemotiveerd (zie par. 4.5 voor een uitleg van dit begrip).

Wanneer hier niet aan wordt voldaan, dan geldt bij een mogelijke overtreding van een verbodsbepaling de wettelijke plicht om ontheffing aan te vragen.

---

³ Ook de Beneden-Eems en de Dollard maken deel uit van het Natura 2000-gebied Waddenzee.

4 BORGING VAN DE NALEVING

4.1 Algemene uitgangspunten

Voor de vrijstelling van de ontheffing van de Wet natuurbescherming dient de werknemer van GSP en allen die in opdracht van GSP werken de overeengekomen gedragsregels in deze gedragscode na te leven in de praktijk.

Handelen volgens de gedragscode is alleen vereist op plaatsen waar beschermde soorten of hun nesten en verblijfplaatsen voorkomen, dat wil zeggen, in situaties waarvoor zonder de gedragscode een ontheffing zou moeten worden aangevraagd.

4.2 Borging in de organisatie

De directie van Groningen Seaports verklaart deze gedragscode leidend bij de uitvoering en planning van de werkzaamheden waarbij mogelijk schade kan ontstaan aan (de leefgebieden van) beschermde soorten, vogels, hun nesten en/of eieren kunnen worden geschaad. De directie spreekt tevens haar intentie uit om algemene voorzorg te betrachten ten aanzien van de juridisch niet-beschermde Rode-lijstsoorten op de terreinen van GSP.

Door de directie wordt een portefeuillehouder aangewezen, die verantwoordelijk is voor de correcte invoering van de gedragscode in de organisatie.

De portefeuillehouder controleert minimaal één keer per jaar of de gedragscode door de organisatie correct wordt toegepast en rapporteert daarover aan de directie. De conclusies en eventuele besluiten voor verbetering van de toepassing worden gedocumenteerd.

De portefeuillehouder is tevens verantwoordelijk voor de uitvoering van de verbetervoorstellen.

Natuurvriendelijk handelen wordt ingebed in het kwaliteitssysteem van de organisatie:

- Minimaal 1 x per jaar wordt tijdens een toolbox meeting aandacht besteed aan het werken met de gedragscode.
- Tijdens werkplekinspecties wordt (ook) gecontroleerd op het naleven van de werkprotocollen (hoofdstuk 5) en het beschikbaar hebben van de benodigde documenten (paragraaf 4.9).
- Eventuele calamiteitenregelingen worden in overeenstemming gebracht met paragraaf 4.7 van deze gedragscode.

4.3 Ketenverantwoordelijkheid

Groningen Seaports is verantwoordelijk en aanspreekbaar voor de naleving van de gedragscode voor de activiteiten die op haar initiatief en/of onder haar regie plaatsvinden. Als inliggende bedrijven de gedragscode gebruiken voor zelfstandige activiteiten, zijn deze zelf verantwoordelijk voor de naleving. Groningen Seaports is in dezen slechts facilitator door de gedragscode ter beschikking te stellen.

Het verantwoordelijke bedrijf, GSP of het inliggende bedrijf, maakt over het naleven van deze gedragscode duidelijke afspraken met (onder)aannemers, derden die het terrein gebruiken en eventuele gasten over de bescherming van plekken waar beschermde soorten en niet-beschermde bijzondere vegetaties voorkomen. Deze dienen zich daarna aan de gedragscode te houden.

Als Groningen Seaports of het inliggende bedrijf zelf met eigen personeel werkzaamheden uitvoert, zorgt het ervoor dat dit personeel op de hoogte is van deze gedragscode en voldoende geïnstrueerd om deze na te leven. Het uitvoerend personeel weet derhalve waar zich de beschermde soorten en de bijzondere vegetaties in het terrein bevinden. Dit kan door middel van een kaart of een markering in het terrein. De instructie wordt gegeven tijdens een kick-off meeting voorafgaand aan de start van de werkzaamheden in het terrein.

Groningen Seaports respectievelijk het inliggende bedrijf is zelf verantwoordelijk voor het verstrekken aan de (hoofd)aannemer van alle voor de naleving van deze gedragscode noodzakelijke informatie.

Het opdrachtgevende bedrijf zorgt ook voor een werkprotocol waarin onder meer de (verspreiding van) juridisch beschermde soorten is opgenomen, tenzij anders met de aannemer is afgesproken. Ook wordt aan de aannemer relevante en beschikbare documentatie over de aanwezigheid van soorten in het gebied ter beschikking gesteld. Het opdrachtgevende bedrijf vraagt daarnaast de (hoofd)aannemer een werkplan te overleggen waarin deze aangeeft hoe hij rekening houdt met de relevante onderdelen van de gedragscode en hoe hij zijn werknemers daarover instrueert. De aannemer organiseert in elk geval een kick-off meeting waarin (ook) de gedragscode en het ecologisch protocol (zie paragraaf 4.6) worden besproken. Een vertegenwoordiger van het opdrachtgevende bedrijf dient hierbij aanwezig te zijn. Bij de inzet van nieuwe werknemers op het project, dient de instructie voor hen aantoonbaar te worden herhaald.

De directievoerder en toezichthouder(s) namens het opdrachtgevende bedrijf zien toe op de naleving door de aannemer. Zo nodig spreken zij de aannemer hierop aan.

Het uitvoerend personeel wordt voorts opgedragen om naar vermogen alert te zijn op niet-aangeduide broedvogels, broedende vogels en beschermde planten- en diersoorten en daar naar te handelen. Het ecologisch protocol wordt hierop aangepast (zie paragraaf 4.6).

Het opdrachtgevende bedrijf zorgt voor de controleerbaarheid van de afspraken. Hiertoe behoort ook het schriftelijk vastleggen van deze afspraken.

4.4 Meldplicht ruimtelijke ingrepen

Wanneer gewerkt wordt met de gedragscode, meldt Groningen Seaports activiteiten in de sfeer van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting aan het bevoegd gezag. Deze verplichting is er niet als juridisch beschermde soorten ter plaatse afwezig zijn. De meldplicht geldt evenmin voor werkzaamheden in de sfeer van bestendig beheer en onderhoud, omdat deze maatregelen cyclisch zijn en een voorwaarde voor het duurzaam voortbestaan van de betreffende populaties (bijvoorbeeld maaibeheer als voorwaarde voor bijzondere bermvegetaties).

4.5 Flora- en faunaonderzoek

Voor de uitvoering van werkzaamheden zorgt Groningen Seaports voor een voldoende dekkend en actueel inzicht in het vóórkomen van vogels en van juridisch beschermde soorten en rode-lijstsoorten in en rond het object van de ingreep. Voldoende dekkend betekent dat het hele (relevante) plangebied wordt onderzocht door een ecologisch deskundige op de daarvoor in aanmerking komende soorten.

Zo dient bij het beschikbaar maken van uitgeefbare droge terreinen in het broedseizoen minimaal het vóórkomen van op de grond broedende vogels en groenknolorchissen te worden onderzocht, bij het slopen van een gebouw minimaal het vóórkomen van vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen en bij het dempen van een watergang het voorkomen van waterspitsmuis.

De verspreidingsgegevens mogen maximaal vijf jaar oud zijn, afhankelijk van de soort. Voor de Overige Europees beschermde soorten geldt een termijn van twee tot drie jaar. Zo nodig worden deze bij de voorbereiding van het plan geactualiseerd. De flora- en faunagegevens dienen betrekking te hebben op zowel de werklocatie zelf als de directe omgeving (binnen het effectbereik van de ingreep). De inventarisatie van soorten moet gebeuren door een ecologisch deskundig persoon (zie paragraaf 4.5 voor een definitie) en door middel van een zowel algemeen als doeltreffend aanvaarde en op de soort gerichte methode van inventariseren.

Als alternatief kan worden volstaan met een onderzoek naar het voorkomen van (potentieel) geschikte leefgebieden in combinatie met het voorkomen van de soort in de regio. Aldus wordt het fictieve voorkomen van de beschermde soorten vastgesteld en gehandeld alsof de soort daadwerkelijk voorkomt in het gebied.⁴ Hierbij geldt het voorzorgsbeginsel: bij twijfel over het voorkomen van een soort wordt óf de soort als 'aanwezig' opgenomen óf er wordt nader onderzoek uitgevoerd in de daarvoor geschikte periode om de aanwezigheid uit te sluiten.

---

⁴ Deze werkwijze voorkomt uitgebreide inventarisaties en kan bijvoorbeeld ook in het winterseizoen worden uitgevoerd.

Voor de categorie 'bestendig beheer en onderhoud' en voor kleine ruimtelijke ingrepen met een beperkte invloed op een beschermde soort is het voldoende om gebruik te maken van de gebiedsdekkende inventarisaties van Groningen Seaports. Groningen Seaports zal deze inventarisaties om de 5 jaar actualiseren. Onder 'kleine ruimtelijke ingrepen' wordt hier in elk geval verstaan: 1) het leggen van kabels en leidingen op bestaande leidingstroken en 2) ingrepen met een ruimtebeslag van minder dan 0,5 hectare. Bij grotere ruimtelijke ingrepen is een situatiegerichte inventarisatie en beoordeling (natuurtoets) noodzakelijk.'

4.6 Ecologisch deskundige

Onder een ecologisch deskundige wordt verstaan een persoon die ecologisch advies verstrekt of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten en die schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis heeft.

4.7 Ecologisch protocol

Als uit een flora- en faunaonderzoek blijkt dat zich broedende vogels, jaarrond beschermde nesten en/of andere juridisch beschermde of rode-lijstsoorten op of nabij het werkterrein bevinden, wordt voor deze situatie een specifiek werkprotocol opgesteld: het ecologisch protocol. Een ecologisch protocol legt de afspraken vast met betrekking tot de bescherming van deze individuen of populaties. Dit kan door bijvoorbeeld de juiste elementen uit hoofdstuk 5 (werkprotocollen) over te nemen, inclusief de daarin aanbevolen voorkeursperiodes van werken. Het ecologisch protocol wordt in overleg met Groningen Seaports door een ecologisch deskundige opgesteld.

Een ecologisch protocol is concreet en afrekenbaar geformuleerd. Het protocol dient in de desbetreffende situatie verboden handelingen inzake de Wet natuurbescherming te voorkomen.

Het gaat minimaal in op:

- hoe schade aan de leefgebieden en vaste verblijfplaatsen van de ter plaatse aangetroffen vogels en juridisch beschermde of rode-lijstsoorten kan worden voorkomen;
- de fasering van de werkzaamheden, rekening houdend met de kritische perioden van de te beschermen soorten;
- de natuursparende werkwijze en inzet van materieel;
- het markeren van nesten, holen, groeiplaatsen en dergelijke voor het uitvoerend personeel;
- het voorkómen van vestiging van beschermde soorten vóór de start en tijdens de werkzaamheden;
- een passende werkwijze indien tijdens de werkzaamheden toch een beschermde soort wordt aangetroffen.

De inbreng van de ecologisch deskundige dient in zoverre te zijn overgenomen, dat deze deskundige de in het protocol gemaakte keuzes te allen tijde op ecologisch verantwoorde wijze kan motiveren.

Voor werkzaamheden op het gebied van beheer en onderhoud kan worden volstaan met een paragraaf 'ecologisch werkprotocol' in het onderhoudsplan of groenbestek.

4.8 Calamiteiten

Zeer acute veiligheidssituaties, waar zonder direct handelen het ontstaan van zeer acute situaties aannemelijk is gelden als overmacht. In minder acute situaties waarbij niettemin de veiligheid van het milieu, mensen, gebouwen, installaties of kunstwerken in het geding is, treedt Groningen Seaports onmiddellijk in overleg met een externe deskundige over de werkwijze die in die situatie het meeste recht doet aan de bescherming van de juridisch beschermde soort(en). Groningen Seaports handelt in overeenstemming met dit advies. Het advies, de genomen maatregelen en de eventuele effecten op beschermde soorten worden gedocumenteerd. Calamiteiten vallen niet onder de gedragscode.

4.9 Beschermde soorten die onverwacht opduiken

Als tijdens de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht een beschermde soort wordt opgemerkt, worden de werkzaamheden die schade aan deze soort kunnen toebrengen direct stilgelegd en treedt Groningen Seaports onmiddellijk in overleg met een ecologisch deskundige over de werkwijze die in die situatie het meeste recht doet aan de bescherming van deze beschermde soort(en). Groningen Seaports handelt in overeenstemming met dit advies. Als het een soort betreft die niet in de gedragscode wordt genoemd, is een ontheffing vereist, tenzij de werkzaamheden zo kunnen worden georganiseerd dat verbodsbepalingen niet worden overtreden.

4.10 Controleerbaarheid van werken volgens de Gedragscode

De vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming gelden slechts als aantoonbaar wordt gehandeld volgens de gedragscode. Handhaving van de Wet natuurbescherming gebeurt door de Provincie of door de politie. In situaties van hoofdvaarwegen en primaire waterkeringen gebeurt de handhaving door het Rijk. Ambtenaren van deze diensten kunnen controles uitvoeren. Bij een geconstateerde overtreding zijn zij gerechtigd om het werk stil te leggen. Daarom is het van belang dat werknemers van GSP overtuigend kunnen laten zien dat zij werken volgens de gedragscode en dat zij alle voorzorgsmaatregelen hebben genomen.

Bij controle door een daartoe bevoegde instantie kunnen de volgende documenten worden overlegd:

- De rapportage van het flora- en faunaonderzoek, waaruit blijkt dat onderzoek is gepleegd naar het voorkomen van wettelijk beschermde soorten.
- Een kaart met de verspreiding van de beschermde soorten over het plangebied.
- Een exemplaar van het ecologisch werkprotocol.
- Een kopie van de eventuele ontheffing.
- Een ondertekend bewijs van de deelname aan de kick-off van het project en/of een toolboxmeeting over de gedragscode, of
- Documentatie die aantoont dat de aannemer afdoende is geweest op zijn plichten ten aanzien van de gedragscode en dat GSP daarop heeft toegezien (en zo nodig de aannemer daarop heeft aangesproken). Onderdeel hiervan kan het werkplan zijn dat de aannemer aan GSP heeft overlegd (zie paragraaf 4.3).

Documenten dienen gedurende minimaal twee jaar op een centrale plek gearhiveerd te blijven.

5 PRAKTISCHE UITVOERING

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt invulling gegeven aan hoe de gedragscode in de praktijk wordt uitgevoerd. Per groep van activiteiten zijn voor de verschillende veel voorkomende werkzaamheden werkprotocollen opgesteld.

5.2 Indicatieve natuurkalenders

In de diverse werkprotocollen is telkens een indicatieve natuurkalender opgenomen. Deze natuurkalender is niet meer dan een hulpmiddel voor de planning van de werkzaamheden, bedoeld om de schadelijke effecten te minimaliseren. Echter, ook buiten de in de kalenders aangeduide perioden kunnen de soorten kwetsbaar zijn. Bijvoorbeeld: in de kalenders is de periode van 15 maart tot en met 15 juli aangehouden als broedseizoen voor vogels, terwijl broedende vogels en bewoonde nesten ook buiten deze periode beschermd zijn. De natuurkalenders dienen bovendien in samenhang te worden gelezen met de rest van het werkprotocol en gecontroleerd te worden door een ecologisch deskundige. De tekst van de werkprotocollen is hierbij leidend.

5.3 Protocol jaarrond bescherming van vogelnesten

Bijlage D bevat een indicatieve lijst van soorten met jaarrond beschermde nesten. Deze kan worden gebruikt als hulpmiddel bij het bepalen of een ontheffing nodig is of dat maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en vaste rust- en verblijfplaatsen te behouden. De functionaliteit kan bijvoorbeeld worden gewaarborgd door het nemen van mitigerende maatregelen. Als een jaarrond beschermd nest is aangetroffen en deze door een ingreep zal verdwijnen, is minimaal een omgevingscheck nodig. Deze houdt in dat door een ecologisch deskundige moet worden vastgesteld of er voldoende gelegenheid voor de betreffende soort is om zelfstandig in de omgeving een vervangend nest te vinden of te bouwen. Indien dit niet voorhanden is, dan dient, voor zover mogelijk, alternatieve nestgelegenheid te worden aangeboden. Indien dat niet mogelijk is, dient ontheffing te worden aangevraagd.

De werkwijze in deze gedragscode is als volgt:

- Groningen Seaports voert tijdens het broedseizoen in het plangebied onderzoek uit naar broedvogels en hun nesten. Deze kunnen zich bevinden in bomen (roofvogels, eksters, spechten, uilen), gebouwen (huismussen, gierzwaluwen, huis- en boerenzwaluwen), konijnenholen (eidereenden) of zandlichamen (oeverzwaluwen).
- Bij sloop of renovatie van bestaande panden kan worden volstaan met een inspectie op jaarrond beschermde nesten, voorafgaand aan de werkzaamheden. Men dient in de planning rekening te houden met eventuele aanvullende werkzaamheden om aanwezige nesten te beschermen of te vervangen.
- Uitgangspunt is dat werkzaamheden met een mogelijk schadelijke invloed op vogelnesten buiten het broedseizoen worden gepland. Let op: het broedseizoen is geen vast gedefinieerde periode, maar geldt als de periode waarin broedende vogels in of nabij het plangebied aanwezig zijn.

Uitgangspunt is dat schade aan vogelnesten uit de categorieën 1 t/m 4 van de indicatieve lijst in bijlage D (jaarrond beschermde vogelnesten) wordt voorkomen door daar in de planvorming en uitvoering van de werkzaamheden rekening mee te houden. Voor enkele vogelsoorten kan de gedragscode echter wel gehanteerd worden: huismus, gierzwaluw, buizerd, havik, sperwer, kerkuil, steenuil en roek, als het gaat om de nestlocatie. Afhankelijk van de categorie is ook vervangende nestgelegenheid als oplossing verplicht. Als geen vervangende nestgelegenheid mogelijk is, dient – ondanks deze gedragscode – een ontheffing te worden aangevraagd. Een ontheffing is tevens nodig voor vernietiging of beschadiging van nesten van de volgende vogelsoorten uit de categorieën 1 t/m 4 en deels categorie 5 (tenzij tijdens het broedseizoen door een ecologisch deskundige is vastgesteld dat deze nesten niet langer worden gebruikt):

- Grote gele kwikstaart *
- Boomvalk
- Zwarte wouw *
- Wespendief *
- Slechtvalk
- Ransuil
- Ooievaar
- Oehoe *

* Het voorkomen van deze soorten op terreinen van GSP is – ook in de toekomst – niet waarschijnlijk.

Voor schade aan vogelnesten uit de categorie 5 van de indicatieve lijst in de bijlage D is een omgevingscheck verplicht. Als voldoende alternatieve nestgelegenheid aanwezig is, zijn bij het verwijderen of beschadigen – buiten het broedseizoen – geen nadere maatregelen verplicht. Nadere informatie over de verplichte werkwijze treft u aan in bijlage D.

5.4 Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

5.4.1 Vorbereiden uitgifte terreinen

Werkprotocol voor de uitgifte van terreinen

Onderdelen handeling	<p>Dit protocol is bedoeld voor de voorbereiding van gronduitgifte vanuit de afdeling Sales. Dit protocol heeft niet zo zeer te maken met het uitvoeren van bepaalde handelingen in bepaalde periodes van het jaar, maar dient meer als handvat bij het tijdig plannen en onderzoeken van beschermde soorten op uit te geven terreinen en de mogelijke consequenties daarvan voor de gronduitgifte. Zo kunnen zij hun klanten goed voorlichten.</p> <p>Een toelichting op de ketenverantwoordelijkheid bij het werken met de gedragscode van GSP is te vinden in paragraaf 4.3 van dit document.</p>
Let vooral op soorten	<p>Alle juridisch beschermde soorten en rode-lijstsoorten. Denk ook aan jaarrond beschermde nesten (zie par. 5.3).</p>
Relevantie andere protocollen	<p>Vorbereidende onderzoeken, bouwrijp maken van terreinen, leggen van kabels en leidingen, dempen van watergangen, kappen van bomen, slopen van gebouwen.</p>
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet rugstreepad • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Terreinen die in de planning staan om te worden uitgegeven dienen tijdig, dat wil zeggen 1 à 2 jaar voor uitgifte, te worden onderzocht op het vóórkomen van beschermde soorten.</p> <p>Onderzoek naar beschermde soorten dient te worden uitgevoerd door een ecologisch deskundige in de daarvoor geschikte periodes. Hierbij kunnen globaal de periodes worden gebruikt zoals aangegeven in onderstaande natuurkalender.</p> <p>In de planning dient rekening te worden gehouden met eventueel noodzakelijk vervolgonderzoek en/of het uitwerken van mitigerende maatregelen met een ecologisch deskundige.</p> <p>Onderdeel van het onderzoek door het deskundige bureau is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen (zorgplicht)	<p>Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Indien aan de orde wordt hiermee begonnen vóór het broedseizoen.</p> <p>Bij een langere periode van braak liggen van een terrein (langer dan twee jaar) kan gebruik als 'tijdelijke natuur' worden overwogen, volgens de vastgestelde regels in de ontheffing tijdelijke natuur voor de terreinen van Groningen Seaports.</p>
Broedende vogels	<p>U dient in de planning rekening te houden met handelingen die in het indicatieve broedseizoen verboden zijn, dat wil zeggen de maanden half maart t/m half juni.</p> <p>Ook dient u altijd rekening te houden met de categorie 'jaarrond beschermde nesten'. In overleg met een ecologisch deskundige wordt binnen de wettelijke kaders een passende oplossing gezocht.</p>
Hoogwatervluchtplaatsen	<p>Uitgangspunt is dat plaatsen die regelmatig door buitendijks foeragerende vogels als vluchtplaats bij hoogwater worden gebruikt, in het plan en bij de uitvoerende werkzaamheden worden gespaard.</p>

Werkprotocol voor de uitgifte van terreinen

Indien vaste hoogwatervluchtplaatsen niet kunnen worden gespaard, wordt de start van de werkzaamheden in elk geval gepland als grote groepen vogels afwezig zijn, dus bijvoorbeeld tijdens laag water. Er wordt voor de aantasting van vaste hoogwatervluchtplaatsen altijd een ontheffing aangevraagd.

Bijzondere vegetaties

Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere vegetaties in het plan en bij de uitvoerende werkzaamheden worden gespaard. De werkzaamheden worden altijd zo uitgevoerd dat schade wordt voorkomen. Groeiplaatsen in de nabijheid van graafwerkzaamheden worden met linten gemarkeerd en niet betreden. Als beschadiging of vernieling van een groeiplaats niet kan worden uitgesloten, dient een ecologisch deskundige het ecologisch werkprotocol hierop aan te passen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.

Rugstreepdad

Als sprake is van werkzaamheden in het leefgebied van de rugstreepdad, is uitgangspunt dat deze in overleg met een ecologisch deskundige zo worden uitgevoerd dat deze soort – al dan niet met mitigerende maatregelen – er geen wezenlijke invloed van ondervindt. Zie de 'factsheet rugstreepdad' voor de gevoelige perioden van deze soort.
NB. Rugstreepdaden komen tot dusver niet op de terreinen van GSP voor.

Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis

Bomen of gebouwen met een functie als zomerverblijfplaats en/of paarverblijfplaats voor vleermuizen mogen alleen worden verwijderd indien uitgesloten is dat deze verblijfplaatsen ook gebruikt worden voor de andere verblijffuncties van vleermuizen. Dit uitsluiten dient te worden gebaseerd op (aanvullend) onderzoek dat uitgevoerd is door een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen.

Mitigerende maatregelen dienen in overleg met een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen uitgevoerd te worden, waarbij de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten van BIJ12 leidend zijn.

Daarbij dient men te werken buiten de kwetsbare periodes (april tot en met oktober) van gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis.

Tijdelijke en/of duurzame vervanging van elke verblijfplaats die zijn functie niet meer kan vervullen, worden vervangen door meerdere nieuwe alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden.

De vervangende verblijfplaatsen worden binnen het leefgebied en bij voorkeur zo dicht mogelijk, binnen 100 á 200 meter van de oude verblijfplaatsen geplaatst en dienen zoveel mogelijk dezelfde eigenschappen te hebben als de oude verblijfplaatsen.

Een vleermuisdeskundige kan het benodigde aantal bepalen voor tijdelijke en of duurzame vervanging van zomer- en of paarverblijfplaatsen.

De verblijfplaatsen dienen 3 tot 6 maanden voor aanvang van de werkzaamheden te worden geplaatst afhankelijk van de verblijfsfunctie en het aantal aangetroffen dieren. Bij het voortijdig plaatsen wordt de winterrust van november tot en met maart uitgesloten.

Als uit vooronderzoek is gebleken dat te verwijderen houtige vegetatie door vleermuizen worden gebruikt, dienen de werkzaamheden zodanig te worden uitgevoerd dat essentieel leefgebied waaronder vliegroutes niet verloren gaan. Daar dit niet valt onder de reikwijdte van deze gedragscode.

Indien laatvlieger of een andere vleermuissoort dan hiernaast genoemd wordt aangetroffen, dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Werkprotocol voor de uitgifte van terreinen

Indicatieve natuurkalender voor ecologisch onderzoek (1 à 2 jaar voor uitgifte terreinen)

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Broedvogels												
Jaarrond beschermde nesten												
Rugstreepd												
Vleermuizen												
Algemene voorzorg	Onderzoek naar onderstaande soorten is niet verplicht											
Overige zoogdieren												
Vissen												
Amfibieën												
Insecten en ongewervelden												
	Optimale periode onderzoek											
	Suboptimale periode voor onderzoek											
	Geen geschikte onderzoeksperiode											

5.4.2 Voorbereidende onderzoeken

Werkprotocol voor voorbereidende onderzoeken

Onderdelen handeling	<p>De voorbereidende onderzoeken hebben betrekking op (of vergelijkbaar zijn aan):</p> <ul style="list-style-type: none"> • bodemkundig onderzoek • onderzoek grondwaterpeilen • inmeten • archeologisch onderzoek • onderzoek niet-gesprongen explosieven • grondmechanisch onderzoek
Let vooral op soorten	<p>Alle juridisch beschermde soorten en rode-lijstsoorten. Denk ook aan jaarrond beschermde nesten.</p>
Relevantie andere protocollen	<p>Gronduitgifte, bouwrijp maken van terreinen.</p>
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet rugstreepd • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan het onderzoek wordt zeker gesteld dat zich in het terrein geen broedende vogels en geen bijzondere vegetaties bevinden. Vooral de groeiplaatsen van de groenknolorchissen vormen hierbij een aandachtspunt.</p> <p>Als geen beschermde-soorten en geen broedende vogels worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig. De zorgplicht geldt echter wel; zie hiervoor de volgende regel.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen (zorgplicht)	<p>Afhankelijk van de tussenliggende periode tussen voorbereiding en daadwerkelijke uitgifte van terreinen kan het gebied (tijdelijk) geschikt zijn voor het ontwikkelen van natuurwaarden. Bij een kortdurende periode kan het voorkomen van het vestigen van soorten aan de orde zijn. Afhankelijk van de lengte van de periode kan het nodig zijn om het vestigen van natuurwaarden te monitoren, zodat voordat de terreinen daadwerkelijk worden uitgegeven, er op correcte wijze met deze natuurwaarden kan worden omgegaan.</p> <p>Bij de daadwerkelijke uitgifte van terreinen dient altijd rekening te worden gehouden met aangetroffen broedgevallen.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de onderzoekswerkzaamheden onvermijdelijk tijdens het broedseizoen dienen plaats te vinden, worden de desbetreffende locaties voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels. De deskundige bepaalt hoeveel afstand moet worden gehouden van een broedende vogel. Er moet voldoende functioneel leefgebied blijven bestaan voor de jongen om groot te kunnen worden. Om tweede broedpogingen te voorkomen verdient het aanbeveling om direct nadat het betreffende nest niet meer in gebruik is de opruimwerkzaamheden uit te voeren. Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd. Denk hierbij onder meer aan nesten van huismussen, kerkuilen, steenuilen en (gier)zwaluwen.</p>
Groepen foeragerende en rustende vogels	<p>Voorafgaand aan de onderzoeken wordt eerst gecontroleerd of het terrein wordt gebruikt door foeragerende en/of rustende ganzen, zwanen of smienten. Ook wordt gecontroleerd of het</p>

Werkprotocol voor voorbereidende onderzoeken

terrein bekend staat als een hoogwatervluchtplaats voor vogels die bij laagwater buitendijks foerageren.

Er dient een minimale afstand van 600 meter tot groepen foeragerende en rustende vogels te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind.

Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere vegetaties bij de uitvoerende werkzaamheden niet worden betreden. Als groeiplaatsen in de nabijheid van het onderzoek liggen, worden deze van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd.

Bijzondere vegetaties

Indien vaststaat dat dergelijke groeiplaatsen door de gronduitgifte en het bouwrijp maken zullen verdwijnen is betreden toegestaan, mits dit de mitigerende maatregelen ten behoeve van bijzondere vegetatie die door het bouwrijp maken en de gronduitgifte niet verloren gaan, in overleg met de ecologisch deskundige niet in de weg staat. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.

Rugstreeppad

Als sprake is van werkzaamheden in het leefgebied van de rugstreeppad, is uitgangspunt dat deze in overleg met een ecologisch deskundige zo worden uitgevoerd dat deze soort er – al dan niet met mitigerende maatregelen – geen wezenlijke invloed van ondervindt. Zie de 'factsheet rugstreeppad' voor de gevoelige perioden van deze soort.

NB. Rugstreeppadden komen tot dusver niet op de terreinen van GSP voor.

Indicatieve natuurkalender voor voorbereidend onderzoek in bodems

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Broedende vogels	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Groepen foeragerende en rustende vogels	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Jaarrond beschermde nesten	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Beschermde planten en Bijzondere vegetaties	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Rugstreeppad	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.4.3 Bouwrijp maken

Werkprotocol voor bouwrijp maken van terreinen

Onderdelen handeling	<p>De relevante handelingen hebben betrekking op (of vergelijkbaar zijn aan):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verwijderen vegetatie (zie paragraaf 5.4.9 voor vrijgestelde handelingen betreft kappen en rooien vegetatie) • verwijderen bovengrond • aanleg infrastructuur (max. 1000m)
Let vooral op soorten	Alle juridisch beschermde soorten en rode-lijstsoorten. Denk ook aan jaarrond beschermde nesten.
Relevantie andere protocollen	Gronduitgifte, voorbereidend onderzoek, kappen van bomen, leggen van kabels en leidingen, dempen van watergangen.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet rugstreepad • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan het onderzoek wordt zeker gesteld dat zich in het terrein geen broedende vogels, juridisch beschermde soorten en geen bijzondere vegetaties bevinden. Vooral de groeiplaatsen van de groenknolorchissen vormen hierbij een aandachtspunt. Ook wordt door een ecologisch deskundige vastgesteld of zich in de invloedssfeer van het project essentiële vliegroutes van vleermuizen aanwezig zijn en of deze van de werkzaamheden hinder zou kunnen ondervinden.</p> <p>Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de inrichtingswerkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 m tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgescreven werkwijze gevolgd.</p> <p>Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen.</p>
Groepen foeragerende en rustende vogels	Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt eerst gecontroleerd of het terrein wordt gebruikt door foeragerende en/of rustende ganzen, zwanen of smienten. Ook wordt gecontroleerd of het terrein bekend staat als een hoogwatervluchtplaats voor vogels die bij laagwater buitendijks foerageren.

Werkprotocol voor bouwrijp maken van terreinen

Er dient een minimale afstand van 600 m tot groepen foeragerende en rustende vogels te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind.

Bijzondere vegetaties

Bij de uitvoerende werkzaamheden worden groeiplaatsen van bijzondere vegetaties in beginsel niet betreden. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Als inrichtingswerkzaamheden ter plaatse van de bijzondere vegetatie onvermijdelijk zijn wordt de werkstrook voorzichtig en in overleg met een ecologisch deskundige met aanhangende grond in de directe nabijheid in depot gezet en vochtig gehouden.

Na afloop worden de plaggen teruggeplaatst of – als dat niet mogelijk is – elders in het terrein in geschikt habitat geplaatst.

Indien vaststaat dat dergelijke groeiplaatsen door de gronduitgifte en het bouwrijp maken zullen verdwijnen, is betreden toegestaan, mits dit de in overleg met de ecologisch deskundige afgesproken mitigerende maatregelen niet in de weg staat (zie paragraaf 4.7). Deze regel is minder dwingend als het uitsluitend om niet-beschermde rode-lijstsoorten gaat (zie paragraaf 3.6). Uitgangspunt is dan niettemin dat zorgvuldig met deze vegetaties wordt omgegaan door op zijn minst alternatieven te overwegen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.

Rugstreeppad

Als sprake is van werkzaamheden in het leefgebied van de rugstreeppad, is uitgangspunt dat deze in overleg met een ecologisch deskundige zo worden uitgevoerd dat deze soort er – al dan niet met mitigerende maatregelen – geen wezenlijke invloed van ondervindt. Zie de 'factsheet rugstreeppad' voor de gevoelige perioden van deze soort.

NB. Rugstreeppadden komen tot dusver niet op de terreinen van GSP voor.

Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis

Als uit vooronderzoek is gebleken dat te verwijderen houtige vegetatie door vleermuizen worden gebruikt dienen de werkzaamheden zodanig te worden uitgevoerd dat essentieel leefgebied waaronder vliegroutes niet verloren gaan. Daar dit niet onder de reikwijdte van deze gedragscode vallen.

In de periode dat de vleermuizen actief zijn (april t/m half oktober) worden in hun leefgebied verstorende lichtbronnen vermeden.

Indicatieve natuurkalender voor het bouwrijp maken van terreinen

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Broedende vogels												
Groepen foeragerende en rustende vogels												
Jaarrond beschermde nesten												
Bijzondere vegetaties												
Rugstreeppad												
Vleermuizen (vliegroute)												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.4.4 Leggen van kabels en leidingen

Werkprotocol voor leggen van kabels en leidingen

Onderdelen handeling	<p>De relevante handelingen hebben betrekking op (of vergelijkbaar zijn aan):</p> <ul style="list-style-type: none"> • het graven van sleuven (max. 1.000 meter) • het tijdelijk in depot zetten van grond uit deze sleuven • het leggen of trekken van kabels en leidingen (max. 1.000 meter) • het boren van kabels en leidingen • het opnieuw toedekken van kabels en leidingen
Let vooral op soorten	Alle juridisch beschermde soorten en rode-lijstsoorten. Denk ook aan jaarrond beschermde nesten.
Relevantie andere protocollen	Gronduitgifte, bouwrijp maken, voorbereidend onderzoek, kappen van bomen, dempen van watergangen.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet rugstreepad • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan het onderzoek wordt zeker gesteld dat zich in het terrein geen broedende vogels, juridisch beschermde soorten en geen bijzondere vegetaties bevinden. Vooral de groeiplaatsen van de groenknolorchissen vormen hierbij een aandachtspunt.</p> <p>Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de inrichtingswerkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 m tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden. Specifiek bij het openliggen van sleuven voor kabels en leidingen ontstaat de kans op oeverwaluwennesten, ook voor deze nesten geldt dat er afstand moet worden gehouden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p> <p>Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen.</p>
Groepen foeragerende en rustende vogels	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt eerst gecontroleerd of het terrein wordt gebruikt door groepen foeragerende en/of rustende ganzen, zwanen of smienten.</p> <p>Ook wordt gecontroleerd of het terrein bekend staat als een hoogwatervluchtplaats voor vogels die bij laagwater buitendijks foerageren. Er dient een minimale afstand van 600 m tot groepen foeragerende en</p>

Werkprotocol voor leggen van kabels en leidingen

rustende vogels te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind.

Bijzondere vegetaties

Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere vegetaties bij de uitvoerende werkzaamheden niet worden betreden als graafwerkzaamheden ter plaatse van de bijzondere vegetatie onvermijdelijk zijn. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Uitgangspunt is dat zorgvuldig met deze vegetaties wordt omgegaan door op zijn minst alternatieven te overwegen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.

Rugstreepdad

Als sprake is van werkzaamheden in het leefgebied van de rugstreepdad, is uitgangspunt dat deze in overleg met een ecologisch deskundige zo worden uitgevoerd dat deze soort er – al dan niet met mitigerende maatregelen – geen wezenlijke invloed van ondervindt. Zie de 'factsheet rugstreepdad' voor de gevoelige perioden van deze soort.

NB. Rugstreepdaden komen tot dusver niet op de terreinen van GSP voor.

Indicatieve natuurkalender voor het leggen van kabels en leidingen

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Broedende vogels												
Groepen foeragerende en rustende vogels												
Jaarrond beschermde nesten												
Bijzondere vegetaties												
Rugstreepdad												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.4.5 Aanleg/bouw van gebouwen en/of installaties

Werkprotocol voor aanleg gebouwen/installaties e.d.

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Realiseren van bouwwerken en installaties • Slaan, trekken of schroeven van palen • Steigerbouw • Heien (droog) op land (traditionele betonpalen)
Let vooral op soorten	Groenknolorchis, broedende vogels, rugstreepad, vliegroutes van vleermuizen
Relevantie andere protocollen	Bouwrijp maken. Indien voor het uitvoeren van de werkzaamheden beplanting verwijderd moet worden, dan is het werkprotocol 'het kappen van bomen' mogelijk (ook) van toepassing.
Relevante factsheets	De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd: <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet rugstreepad • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet vleermuizen • Factsheet zeezoogdieren • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan het onderzoek wordt zeker gesteld dat zich in het terrein geen broedende vogels, juridisch beschermde soorten en geen bijzondere vegetaties bevinden. Vooral de groeiplaatsen van de groenknolorchissen vormen hierbij een aandachtspunt. Met betrekking tot vleermuizen is het uitsluitend noodzakelijk om te weten of bepaalde structuren in het landschap door vleermuizen als essentiële vliegroute worden gebruikt.</p> <p>Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de inrichtingswerkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgescreven werkwijze gevolgd.</p> <p>Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen.</p>
Bijzondere vegetaties	Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere vegetaties bij de uitvoerende werkzaamheden niet worden betreden. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Uitgangspunt is dat zorgvuldig met deze vegetaties wordt

Werkprotocol voor aanleg gebouwen/installaties e.d.

omgegaan door op zijn minst alternatieven te overwegen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.

Indien muurvegetaties aanwezig zijn, is het uitgangspunt dat deze in stand worden gelaten. Wanneer vernietiging van dergelijke groeiplaatsen onvermijdelijk is, dan worden deze planten en vegetaties buiten de bloeitijd met een deel van de muur/kade verplaatst en naderhand in de omgeving of elders in een geschikt biotoop teruggeplaatst. Dit gebeurt onder begeleiding van een ecologisch deskundig persoon met kennis van de betreffende soorten. Zo nodig worden in overleg met een ecologisch deskundige mitigerende maatregelen genomen. Indien een beschermde muurvegetatie wordt aangetast dan moet een ontheffing worden aangevraagd.

Rugstreepad

Als sprake is van werkzaamheden in het leefgebied van de rugstreepad, is uitgangspunt dat deze in overleg met een ecologisch deskundige zo worden uitgevoerd dat deze soort er – al dan niet met mitigerende maatregelen – geen wezenlijke invloed van ondervindt. Zie de 'factsheet rugstreepad' voor de gevoelige perioden van deze soort.

NB. Rugstreepadden komen tot dusver niet op de terreinen van GSP voor.

Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis

Als uit vooronderzoek is gebleken dat te verwijderen houtige vegetatie door vleermuizen worden gebruikt, is uitgangspunt dat de werkzaamheden zodanig worden uitgevoerd dat essentiële vliegroutes niet verloren gaan. Daar dit niet onder de reikwijdte van deze gedragscode vallen.

In de periode dat de vleermuizen actief zijn (april t/m half oktober) worden versturende lichtbronnen vermeden.

Indicatieve natuurkalender voor aanleg gebouwen/installaties e.d.

Soortengroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Geen beschermde soorten aanwezig													
Wel beschermde soorten aanwezig:													
Broedende vogels													
Groenknolorchis													
Muurplanten													
Overige bijzondere vegetatie													
Rugstreepad													
Vleermuizen													
		1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
		2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
		Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.4.6 Aanleg of dempen van watergangen

Werkprotocol voor de aanleg of het dempen van watergangen

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Watergangen dempen (max. 1000m, maximum breedte van 5m) • Graven, dempen, leegpompen en verbreden van watergangen/partijen/greppels. Werken in/aan de oever. • Aanleg van tijdelijke en definitieve dammen/(afvoer)duikers. <p>Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten</p>
Let vooral op soorten	Waterspitsmuis, broedvogels, groenknolorchis, bijzondere vegetaties, en algemene vissen, amfibieën, en insecten.
Relevantie andere protocollen	Werkzaamheden die voorafgaan aan het dempen van watergangen, zoals kappen van bomen.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet rugstreepad • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden worden de aanwezige soorten geïnventariseerd. Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p> <p>Als geen beschermde-soorten en geen broedende vogels worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig. De zorgplicht geldt echter wel; zie hiervoor de volgende regel.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen (zorgplicht)	<p>Uitgangspunt is dat het afdammen, dempen of leegpompen van watergangen op plaatsen waar beschermde soorten worden verwacht niet worden uitgevoerd gedurende de gevoelige perioden van amfibieën en vissen.</p> <p>Bij het dempen van een watergang wordt het water één richting uitgedreven zodat aanwezige vissen en amfibieën kunnen ontsnappen. Wanneer dit niet mogelijk is dan worden de vissen en amfibieën in overleg met een ecologisch deskundige tijdig weggevangen en elders in een geschikt biotoop uitgezet. Bij het leegpompen van een watergang worden overige vissen en amfibieën tijdig weggevangen en verplaatst naar een nabijgelegen geschikt biotoop.</p> <p>NB: Indien één van de volgende vissoorten aanwezig kan zijn geldt de gedragscode niet steur, houting, beekdonderpad, beekprik, elrits, gestippelde alver, grote modderkruiper en kwabaal.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de inrichtingswerkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden. De deskundige bepaalt hoeveel afstand moet worden gehouden van een broedende vogel. Er moet voldoende functioneel leefgebied blijven bestaan voor de jongen om groot te kunnen worden. Om tweede broedpogingen te</p>

voorkomen verdient het aanbeveling om direct nadat het betreffende nest niet meer in gebruik is de opruimwerkzaamheden uit te voeren.

Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.

Het voorkomen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen.

Groepen foeragerende en rustende vogels

Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt eerst gecontroleerd of het terrein wordt gebruikt door foeragerende en/of rustende ganzen, zwanen of smienten. Ook wordt gecontroleerd of het terrein bekend staat als een hoogwatervluchtplaats voor vogels die bij laagwater buitendijks foerageren. Er dient een minimale afstand van 600 meter tot groepen foeragerende en rustende vogels te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind.

Bijzondere vegetaties

Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere vegetaties bij de uitvoerende werkzaamheden niet worden betreden als graafwerkzaamheden ter plaatse van de bijzondere vegetatie onvermijdelijk zijn. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Uitgangspunt is dat zorgvuldig met deze vegetaties wordt omgegaan door op zijn minst alternatieven te overwegen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.

Beschermde en algemene vissen

De gedragscode geldt niet voor de steur, houting, beekdonderpad, beekprik, elrits, gestippelde alver, grote modderkruiper en kwabaal.

Voor overige beschermde en algemene vissen geldt dat de te nemen maatregelen gelijk zijn aan de hierboven genoemde 'Algemene voorzorgsmaatregelen'. Er dient rekening gehouden te worden dat in overleg met een ecologisch deskundige de zorgplicht en eventuele mitigerende maatregelen verder uitgewerkt moeten worden.

Rugstreepdad

Als sprake is van werkzaamheden in het leefgebied van de rugstreepdad, is uitgangspunt dat deze in overleg met een ecologisch deskundige zo worden uitgevoerd dat deze soort er – al dan niet met mitigerende maatregelen – geen wezenlijke invloed van ondervindt. Zie de 'factsheet rugstreepdad' voor de gevoelige perioden van deze soort.

NB. Rugstreepdaden komen tot dusver niet op de terreinen van GSP voor.

Indicatieve natuurkalender voor de aanleg of het dempen van watergangen

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Geen beschermde soorten aanwezig												
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:												
Broedende vogels												
Groepen foeragerende en rustende vogels												
Bijzondere vegetaties												
Beschermde en algemene vissen												
Rugstreepdad												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.4.7 Slopen of het aanpassen van gebouwen

Werkprotocol voor het slopen of het aanpassen van gebouwen

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Sloop van grondgebonden bebouwing (maximaal 1 bouwlaag, maximaal 40 stuks per project met ieder een maximale oppervlakte van 15m²) • Renovatie • Verwijdering van kunstwerken • Andere aanpassingen aan gebouwde elementen
Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten	
Let vooral op soorten	Nesten van (broed)vogels, verblijfplaatsen van zoogdieren (vleermuizen en steenmarter).
Relevantie andere protocollen	Vorbereidende onderzoeken, leggen van kabels en leidingen, kappen van bomen, bemalingen.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet vleermuizen • Factsheet steenmarter • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan het onderzoek wordt zeker gesteld dat zich in het terrein geen broedende vogels, juridisch beschermde soorten en/of bijzondere vegetaties bevinden. Vooral de groeiplaatsen van de groenknolorchissen en de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen vormen hierbij aandachtspunten.</p> <p>Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen (zorgplicht)	Voor de wel aanwezige (broed)vogels en andere juridisch beschermde soorten wordt een ecologisch protocol opgesteld.
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de werkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek door een ecologisch deskundige is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 m tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p> <p>Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen.</p>

Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere vegetaties bij de uitvoerende werkzaamheden niet worden betreden als graafwerkzaamheden ter plaatse van de bijzondere vegetatie onvermijdelijk zijn. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Uitgangspunt is dat zorgvuldig met deze vegetaties wordt omgegaan door op zijn minst alternatieven te overwegen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.

Bijzondere vegetaties

Indien muurvegetaties aanwezig zijn, is het uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere muurvegetaties in stand worden gelaten. Wanneer vernietiging van dergelijke groeiplaatsen onvermijdelijk is, dan worden deze planten en vegetaties buiten de bloeitijd met een deel van de muur/kade verplaatst en naderhand in de omgeving of elders in een geschikt biotoop teruggeplaatst. Dit gebeurt onder begeleiding van een ecologisch deskundig persoon met kennis van de betreffende soorten. Zo nodig worden in overleg met een ecologisch deskundige mitigerende maatregelen genomen. Indien een beschermde muurvegetatie wordt aangetast dan moet een ontheffing worden aangevraagd.

Als zomer- en of paarverblijfplaatsen worden aangetroffen worden tijdig alternatieve verblijfplaatsen aangeboden. Hierbij zijn de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten voor vleermuizen van BLJ12 leidend. Verblijfplaatsen dienen vooraf ongeschikt gemaakt te worden, daarnaast dient een controle door een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen te worden uitgevoerd op aanwezigheid van de vleermuizen direct voorafgaand aan de werkzaamheden.

Mitigerende maatregelen dienen in overleg met een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen uitgevoerd te worden, waarbij de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten van BLJ12 leidend zijn.

Daarbij dient men te werken buiten de kwetsbare periodes (april tot en met oktober) van gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis,

Tijdelijke en/of duurzame vervanging van elke verblijfplaats die zijn functie niet meer kan vervullen, worden vervangen door meerdere nieuwe alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden.

De vervangende verblijfplaatsen worden binnen het leefgebied en bij voorkeur zo dicht mogelijk, binnen 100 á 200 meter van de oude verblijfplaatsen geplaatst en dienen zoveel mogelijk dezelfde eigenschappen te hebben als de oude verblijfplaatsen.

Een vleermuisdeskundige kan het benodigde aantal bepalen voor tijdelijke en of duurzame vervanging van zomer- en of paarverblijfplaatsen.

De verblijfplaatsen dienen 3 tot 6 maanden voor aanvang van de werkzaamheden te worden geplaatst afhankelijk van de verblijfsfunctie en het aantal aangetroffen dieren. Bij het voortijdig plaatsen wordt de winterrust van november tot en met maart uitgesloten.

Indien laatvlieger of een andere vleermuissoort dan hiernaast genoemd wordt aangetroffen, dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Uitgangspunten zijn dat er voldoende leefgebied aanwezig blijft in de directe omgeving en dat de werkzaamheden niet worden uitgevoerd vanaf maart t/m juli en uitsluitend als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen steenmarters op het perceel bevinden.

Steenmarter

Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in december t/m februari als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen steenmarters op het perceel bevinden.

Als steenmarters wel voorkomen, wordt door middel van een omgevingscheck onderzocht of geschikte alternatieve verblijfplaatsen voorhanden zijn. Als die niet voorhanden zijn, worden op advies van een ecologisch deskundige mitigerende maatregelen getroffen. Indien de werkzaamheden rond verblijfplaatsen van de steenmarter worden gepland in de maanden augustus t/m november, zijn er geen aanvullende voorwaarden vanuit de Wet natuurbescherming.

Indicatieve natuurkalender voor het slopen of het aanpassen van gebouwen

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Geen beschermde soorten aanwezig												
Wel beschermde soorten en vogels wel aanwezig:												
Broedende vogels												
Bijzondere vegetaties												
Vleermuizen												
Steenmarter												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.4.8 Werkzaamheden aan gronddepots en het ontmantelen van grondbergingssterreinen

Werkprotocol voor werkzaamheden aan gronddepots/ontmantelen grondbergingssterreinen

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Benodigde onderzoeken voorbereiding bestek • Uitlaten water uit depots • Uitvlakken en ophogen van terreinen • Verwijderen vegetatie/bomen (zie ook werkprotocol 5.4.9) • Tijdelijk beheer (drainage, frezen, ploegen, inzaaien) • Ontgraven en verplaatsen van (vervuilde) grond buiten depot • Opspuiten van grond • Aanbrengen van baggerspecie op land • Teruglozen retourwater • Toevoer van grond- en baggerspecie
Let vooral op soorten	Broedende vogels, jaarrond beschermde nesten, groenknolorchissen, andere orchideeën, bijzondere vegetaties, vleermuizen en vissen.
Relevantie andere protocollen	Indien voor het uitvoeren van de werkzaamheden beplanting moet worden verwijderd, dan is het werkprotocol 'het kappen van bomen en struiken' mogelijk (ook) van toepassing. Vorbereidende onderzoeken, bouwrijp maken, bemaling.
Relevante factsheets	De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd: <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet rugstreeppad • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan het onderzoek wordt zeker gesteld dat zich in het terrein geen broedende vogels, juridisch beschermde soorten en geen bijzondere vegetaties bevinden.</p> <p>Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p> <p>Als geen juridisch beschermde-soorten en geen broedende vogels worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de inrichtingswerkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 m tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>

Werkprotocol voor werkzaamheden aan gronddepots/ontmantelen grondbergingssterreinen

Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen.

De gedragscode geldt niet voor de steur, houting, beekdonderpad, beekprik, elrits, gestippelde alver, grote modderkruiper en kwabaal.

Vorige overige vissen geldt dat de baggerwerkzaamheden in het zoete water worden uitgevoerd in de periode van 15 juli tot 1 november, met een voorkeur voor de maanden september en oktober.

Dit is de periode tussen de voortplanting en de winterrust van vissen en amfibieën. Bovendien hebben in deze periode vrijwel alle water- en oeverplanten zaad gezet. In de maanden november t/m december kan nog worden gebaggerd zo lang de winterrust van vissen en amfibieën nog niet is ingetreden, dat wil zeggen, zolang de watertemperatuur boven de 10°C blijft.

Vissen

Buiten 1 juni tot en met 15 juli en buitende winterrust (tussen 1 november en 1 maart) is baggeren in het zoete water alleen toegestaan als de werkzaamheden gefaseerd plaatsvinden. Dat wil zeggen als ook lokaal zo veel leefgebied wordt gespaard (minimaal 25%) als nodig is om de functies van het leefgebied van te beschermen soort(en) te kunnen behouden.

Ten aanzien van passerende of toevallig aanwezige vissen is de algemene zorgplicht van kracht. De dieren mogen niet door onvoorzichtigheid en vermijdbaar gedrag gewond raken.

Bijzondere vegetaties

Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere vegetaties bij de uitvoerende werkzaamheden niet worden betreden als graafwerkzaamheden ter plaatse van de bijzondere vegetatie onvermijdelijk zijn. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Uitgangspunt is dat zorgvuldig met deze vegetaties wordt omgegaan door op zijn minst alternatieven te overwegen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.

Rugstreepad

Als sprake is van werkzaamheden in het leefgebied van de rugstreepad, is uitgangspunt dat deze in overleg met een ecologisch deskundige zo worden uitgevoerd dat deze soort er – al dan niet met mitigerende maatregelen – geen wezenlijke invloed van ondervindt. Zie de 'factsheet rugstreepad' voor de gevoelige perioden van deze soort.

NB. Rugstreepadden komen tot dusver niet op de terreinen van GSP voor.

Overige amfibieën

Overige amfibieënsoorten die in de gebieden van Groningen Seaports voorkomen, zijn op basis van een provinciale verordening vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Wel is de algemene zorgplicht van kracht en die is vooral relevant als watergangen worden gebaggerd. De algemene zorgplicht voor dergelijke situaties wordt als volgt ingevuld:

Vanwege de voortplantingsperiode van de amfibieën wordt bij voorkeur gebaggerd in de periode 15 september – 1 maart. Er wordt echter niet gebaggerd bij watertemperaturen rond of onder het vriespunt of als deze hoog zijn. De temperatuurgrenzen en de eventuele extra maatregelen worden bepaald door een ecologisch deskundige. Zo mogelijk (vanuit de kwaliteitsklasse van het bodemslib en de beoogde verwerking ervan) blijft het slib enkele dagen langs de watergang liggen opdat aanwezige dieren (amfibieën) terug kunnen vluchten naar de watergang.

Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis

Indien bomen worden gekapt waar mogelijk zomerverblijfplaatsen en/of paarverblijfplaatsen van vleermuizen in aanwezig zijn, zijn de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten voor vleermuizen van BIJ12 leidend.

Mitigerende maatregelen dienen in overleg met een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen uitgevoerd te worden, waarbij de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten van BIJ12 leidend zijn.

Daarbij dient men te werken buiten de kwetsbare periodes (april tot en met oktober) van gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis.

Tijdelijke en/of duurzame vervanging van elke verblijfplaats die zijn functie niet meer kan vervullen, worden vervangen door meerdere nieuwe alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden.

Werkprotocol voor werkzaamheden aan gronddepots/ontmantelen grondbergingssterreinen

De vervangende verblijfplaatsen worden binnen het leefgebied en bij voorkeur zo dicht mogelijk, binnen 100 á 200 meter van de oude verblijfplaatsen geplaatst en dienen zoveel mogelijk dezelfde eigenschappen te hebben als de oude verblijfplaatsen.

Een vleermuisdeskundige kan het benodigde aantal bepalen voor tijdelijke en of duurzame vervanging van zomer- en of paarverblijfplaatsen.

De verblijfplaatsen dienen 3 tot 6 maanden voor aanvang van de werkzaamheden te worden geplaatst afhankelijk van de verblijfsfunctie en het aantal aangetroffen dieren. Bij het voortijdig plaatsen wordt de winterrust van november tot en met maart uitgesloten.

Als uit vooronderzoek is gebleken dat te verwijderen houtige vegetatie door vleermuizen worden gebruikt, dienen de werkzaamheden zodanig te worden uitgevoerd dat essentieel leefgebied waaronder vliegroutes niet verloren gaan. Daar dit niet valt onder de reikwijdte van deze gedragscode.

Indien laatvlieger of een andere vleermuissoort dan hiernaast genoemd wordt aangetroffen, dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Verstorende lichtbronnen moeten hier worden vermeden. Voor het aantasten van functioneel leefgebied van vleermuizen dient altijd een ontheffing te worden aangevraagd.

Indicatieve natuurkalender voor werkzaamheden aan gronddepots/ontmantelen grondbergingssterreinen

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Geen beschermde soorten aanwezig												
Wel beschermde soorten en vogels wel aanwezig:												
Broedende vogels												
Bijzondere vegetaties												
Beschermde en algemene vissen												
Rugstreeppad												
Overige amfibieënsoorten												
Vleermuizen												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.4.9 Kappen van bomen

Werkprotocol voor het kappen van bomen

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Kappen boomgroep of vrijstaande boom (max. 0,5 ha) • Kappen bos (max. 0,5 ha) • Kappen bomenrij of bomenlaan (max. 20 stuks) • Verwijderen van stobben • Verwijderen struweel (max. 1 ha) • Verwijderen van grote takken • Verwijderen gazon, grasland of ruigte (max. 1 ha)
	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten
Let vooral op soorten	(Jaarrond) beschermde nesten van broedvogels, holtebroeders, verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen, boommarter (via waarnemingen.nl is eenmalig een kadaver van een boommarter geregistreerd in het beheersgebied van GSP).
Relevantie andere protocollen	Aansluiting bij voorbereidende onderzoeken.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet vleermuizen • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt door een ecologisch deskundige onderzocht of zich in de invloedssfeer van de werkzaamheden jaarrond beschermde nesten en/of verblijfplaatsen en essentiële vliegroutes van vleermuizen bevinden.</p> <p>Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of er een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p> <p>Als geen beschermde soorten en geen broedende vogels worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen (zorgplicht)	Voor beschermde soorten of broedvogels wordt een ecologisch protocol opgesteld.
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de kapwerkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden. Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 m tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>

Werkprotocol voor het kappen van bomen

Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen.

Te kappen bomen worden voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van zomer- en paarverblijfplaatsen van vleermuizen. Ook wordt onderzocht of de bomen/struiken onderdeel vormen van een essentieel foeragegebied of vliegroute van vleermuizen. Als zomer- en of paarverblijfplaatsen worden aangetroffen, dienen tijdig alternatieve verblijfplaatsen te worden aangeboden. Verblijfplaatsen dienen vooraf ongeschikt gemaakt te worden, daarnaast dient een controle door een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen te worden uitgevoerd op aanwezigheid van de vleermuizen direct voorafgaand aan de werkzaamheden. Hierbij zijn de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten voor vleermuizen van BIJ12 leidend.

Mitigerende maatregelen dienen in overleg met een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen uitgevoerd te worden, waarbij de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten van BIJ12 leidend zijn.

Daarbij dient men te werken buiten de kwetsbare periodes (april tot en met oktober) van gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis.

Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis

Tijdelijke en/of duurzame vervanging van elke verblijfplaats die zijn functie niet meer kan vervullen, worden vervangen door meerdere nieuwe alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden.

De vervangende verblijfplaatsen worden binnen het leefgebied en bij voorkeur zo dicht mogelijk, binnen 100 á 200 meter van de oude verblijfplaatsen geplaatst en dienen zoveel mogelijk dezelfde eigenschappen te hebben als de oude verblijfplaatsen.

Een vleermuisdeskundige kan het benodigde aantal bepalen voor tijdelijke en of duurzame vervanging van zomer- en of paarverblijfplaatsen.

De verblijfplaatsen dienen 3 tot 6 maanden voor aanvang van de werkzaamheden te worden geplaatst afhankelijk van de verblijfsfunctie en het aantal aangetroffen dieren. Bij het voortijdig plaatsen wordt de winterrust van november tot en met maart uitgesloten.

Als uit vooronderzoek is gebleken dat te verwijderen houtige vegetatie door vleermuizen worden gebruikt, dienen de werkzaamheden zodanig te worden uitgevoerd dat essentieel leefgebied waaronder vliegroutes niet verloren gaan. Daar dit niet valt onder de reikwijdte van deze gedragscode.

Indien laatvlieger of een andere vleermuissoort dan hiernaast genoemd wordt aangetroffen, dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Verstorende lichtbronnen worden vermeden.

Boommarter

Werkzaamheden worden niet uitgevoerd vanaf maart t/m juli als deze invloed kunnen hebben op de voortplantingsplaatsen van de boommarter.

Het voorkómen van voortplanting in het gebouw is toegestaan, mits hiermee wordt begonnen voor aanvang van de kraamperiode.

Werkprotocol voor het kappen van bomen

Indicatieve natuurkalender voor het kappen van bomen

Soortgroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Geen beschermde soorten aanwezig													
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:													
Broedende vogels													
Vleermuizen													
Boommarter													
		1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
		2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
		Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.4.10 Bemaling

Werkprotocol voor bemaling*

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Bronbemaling • Horizontale en verticale bronbemaling (drooghouden bouwput) • Diepdrainage + vacuümpomp • Retourbemaling • Open bemaling (brakkig water)
-----------------------------	---

Let vooral op soorten	Broedende vogels, groenknolorchis, bijzondere vegetaties en waterspitsmuis.
------------------------------	---

Relevantie andere protocollen	Vorbereidende onderzoeken, bouwrijp maken.
--------------------------------------	--

Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
-----------------------------	---

Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de bemaling wordt via een bemalingsplan het invloedsgebied van de bemaling bepaald (onder andere in relatie tot vegetatie: zie planten).</p>
-------------------------------	---

Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden worden de aanwezige soorten geïnventariseerd in het invloedsgebied van de bemaling. Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p> <p>Als geen beschermde soorten en geen broedende vogels worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
-------------------------------	---

Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat bronbemalingen worden aangebracht buiten het broedseizoen. Tegen het malen zelf tijdens het broedseizoen is vanuit de Wet natuurbescherming geen bezwaar. Onderhouds- en inspectiewerkzaamheden worden tijdens het broedseizoen geminimaliseerd.</p>
-------------------------	---

Bijzondere vegetaties	<p>Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere bij de uitvoerende werkzaamheden niet worden betreden als graafwerkzaamheden ter plaatse van de bijzondere vegetatie onvermijdelijk zijn. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Uitgangspunt is dat zorgvuldig met deze vegetaties wordt omgegaan door op zijn minst alternatieven te overwegen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.</p>
------------------------------	--

Indicatieve natuurkalender voor bemaling													
Soortengroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Geen beschermde soorten aanwezig													
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:													
Broedende vogels													
Bijzondere vegetaties													
		1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
		2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
		Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

* Bemalen betreft het bemalen van grondwater tbv verlagen van de grondwaterstand om bijvoorbeeld droog te kunnen werken. Het gaat niet om het leegpompen van open waterelementen.

5.4.11 Spoorwerkzaamheden

Werkprotocol voor spoorwerkzaamheden

Onderdelen handeling	De relevante handelingen hebben betrekking op (of vergelijkbaar zijn aan): <ul style="list-style-type: none"> • aanleg spoorbaan/berm (dwarsleggers/rails/stations/keerwanden/tegels) • ophoging
Let vooral op soorten	Alle juridisch beschermde soorten en rode-lijstsoorten. Denk ook aan jaarrond beschermde nesten.
Relevantie andere protocollen	Vorbereidend onderzoek, kappen van bomen, dempen van watergangen.
Relevante factsheets	De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd: <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet steenmarter • Factsheet rugstreepad • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan het onderzoek wordt zeker gesteld dat zich in het terrein geen broedende vogels, juridisch beschermde soorten en geen bijzondere vegetaties bevinden. Vooral de groeiplaatsen van de groenknolorchissen vormen hierbij een aandachtspunt.</p> <p>Onderdeel van het onderzoek door een ecologisch deskundige is tevens het vaststellen of sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding en of een andere, meer bevredigende oplossing mogelijk is.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de inrichtingswerkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden. Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 m tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden.</p> <p>Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen.</p>
Bijzondere vegetaties	<p>Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van bijzondere vegetaties bij de uitvoerende werkzaamheden niet worden betreden als graafwerkzaamheden ter plaatse van de bijzondere vegetatie onvermijdelijk zijn. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint.</p> <p>Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Uitgangspunt is dat zorgvuldig met deze vegetaties wordt omgegaan door op zijn minst alternatieven te overwegen. Er wordt een ontheffing aangevraagd indien het beschermde soorten betreft.</p>
Rugstreepad	<p>Als sprake is van werkzaamheden in het leefgebied van de rugstreepad, is uitgangspunt dat deze in overleg met een ecologisch deskundige zo worden uitgevoerd dat deze soort er – al dan niet met mitigerende maatregelen – geen wezenlijke invloed van ondervindt. Zie de 'factsheet rugstreepad' voor de gevoelige perioden van deze soort.</p> <p>NB. Rugstreepadden komen tot dusver niet op de terreinen van GSP voor.</p>

Werkprotocol voor spoorwerkzaamheden

Te kappen bomen worden voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van zomer- en paarverblijfplaatsen van vleermuizen. Ook wordt onderzocht of de bomen/struiken onderdeel vormen van een essentieel foerageergebied of vliegrouete van vleermuizen. Als zomer- en of paarverblijfplaatsen worden aangetroffen, dienen tijdig alternatieve verblijfplaatsen te worden aangeboden. Hierbij zijn de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten voor vleermuizen van BIJ12 leidend.

Mitigerende maatregelen dienen in overleg met een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen uitgevoerd te worden, waarbij de voorschriften uit de betreffende Kennisdocumenten van BIJ12 leidend zijn.

Daarbij dient men te werken buiten de kwetsbare periodes (april tot en met oktober) van gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis.

Tijdelijke en/of duurzame vervanging van elke verblijfplaats die zijn functie niet meer kan vervullen, worden vervangen door meerdere nieuwe alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden.

De vervangende verblijfplaatsen worden binnen het leefgebied en bij voorkeur zo dicht mogelijk, binnen 100 á 200 meter van de oude verblijfplaatsen geplaatst en dienen zoveel mogelijk dezelfde eigenschappen te hebben als de oude verblijfplaatsen.

Een vleermuisdeskundige kan het benodigde aantal bepalen voor tijdelijke en of duurzame vervanging van zomer- en of paarverblijfplaatsen.

De verblijfplaatsen dienen 3 tot 6 maanden voor aanvang van de werkzaamheden te worden geplaatst afhankelijk van de verblijfsfunctie en het aantal aangetroffen dieren. Bij het voortijdig plaatsen wordt de winterrust van november tot en met maart uitgesloten.

Als uit vooronderzoek is gebleken dat te verwijderen houtige vegetatie door vleermuizen worden gebruikt, dienen de werkzaamheden zodanig te worden uitgevoerd dat essentieel leefgebied waaronder vliegrouetes niet verloren gaan. Daar dit niet valt onder de reikwijdte van deze gedragscode.

Indien laatvlieger of een andere vleermuissoort dan hiernaast genoemd wordt aangetroffen, dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Verstorende lichtbronnen worden vermeden.

**Gewone dwergvleermuis,
gewone grootoorvleermuis,
Rosse vleermuis en ruige
dwergvleermuis**

Indicatieve natuurkalender voor spoorwerkzaamheden

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Broedende vogels												
Bijzondere vegetaties												
Rugstreepd												
Vleermuizen												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.5 Bestendig beheer en onderhoud

5.5.1 Beheer en onderhoud van gebouwen en terreinen

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van gebouwen en installaties	
Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Beheer en onderhoud gebouwen • Beheer en onderhoud van installaties: kranen, radartoren, bruggen, hydraulische kleppen en dergelijke • Beheer en onderhoud van openbare/nautische verlichting/haveninstallaties • Beheer en onderhoud van bebording en kunstwerken (art), bijvoorbeeld wegaanduiding, havennummers • Schilderwerk en conservatie van onder andere (lichtopstanden, kaderanden, kunstwerken, (spoor)bruggen, ro-ro-bruggen en bolders
Let vooral op soorten	Broedende vogels, jaarrond beschermde nesten, vleermuizen, steenmarters.
Relevantie andere protocollen	Bij grotere, incidentele aanpassingen aan gebouwen en installaties geldt het protocol Aanleg/bouw van gebouwen of Slopen of het aanpassen van gebouwen en installaties.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet vleermuizen • Factsheet steenmarter • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden aan installaties wordt door een ecologisch deskundige onderzocht of zich in of rond de objecten broedende vogels of beschermde planten bevinden.</p> <p>Als het om beheer en onderhoud van gebouwen gaat, wordt eerst door een ecologische deskundige (zie par. 4.5) ter plaatse getoetst of zich in, op of aan de gebouwen broedende vogels, jaarrond beschermde nesten, vleermuizen of steenmarters bevinden.</p> <p>Als geen beschermde soorten en geen broedende vogels of jaarrond beschermde nesten worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de werkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>De deskundige bepaalt hoeveel afstand moet worden gehouden van een broedende vogel. Er moet voldoende functioneel leefgebied blijven bestaan voor de jongen om groot te kunnen worden. Om tweede broedpogingen te voorkomen verdient het aanbeveling om direct nadat het betreffende nest niet meer in gebruik is de opruimwerkzaamheden uit te voeren</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode.</p> <p>Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van gebouwen en installaties

Het voorkómen van de vestiging van juridisch beschermde soorten is toegestaan, maar heeft niet de voorkeur. Hiermee wordt begonnen vóór het broedseizoen. Deze toestemming geldt echter niet als het soorten betreft die beschikken over een jaarrond beschermd nest (zie par. 5.3 voor een toelichting)

Jaarrond beschermde nesten Nesten uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' worden niet weggehaald en niet beschadigd.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger Als uit vooronderzoek is gebleken dat de te onderhouden gebouwen door vleermuizen worden gebruikt is uitgangspunt dat de werkzaamheden worden uitgevoerd vanaf eind-augustus t/m half-oktober. Bij aantasting van verblijffuncties, functioneel leefgebied en vliegroutes dient ontheffing te worden aangevraagd.

Werkzaamheden worden niet uitgevoerd vanaf november t/m half augustus, tenzij in overleg met een ecologisch deskundige bepaald wordt dat dit mogelijk is zonder schade toe te brengen aan de vleermuizen en hun verblijfplaatsen.

Steenmarter Werkzaamheden worden niet uitgevoerd vanaf maart t/m juli als deze invloed kunnen hebben op de voortplantingsplaatsen van de steenmarter.

Het voorkómen van voortplanting in het gebouw is toegestaan, mits hiermee wordt begonnen voor aanvang van de kraamperiode.

Indicatieve natuurkalender voor beheer en onderhoud van gebouwen en installaties

Soortengroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Geen beschermde soorten aanwezig													
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:													
Broedende vogels													
Jaarrond beschermd nest													
Vleermuizen													
Steenmarter													
		1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
		2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
		Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.5.2 Beheer en onderhoud van droge infrastructuur

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van droge infrastructuur (m.u.v. maaien)

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Reparaties aan deklagen en slijtlagen • Herstellen vorstschade (frezen en afvoer van materiaal) • Afwerken van bermen (niet boven de weg uitkomen) • Afdichten van gaten • Slepen van bermen in verband met molshopen • Bijzaaien van (spoor)bermen • Gladheidsbestrijding • Verwijdering van zwerfafval
Let vooral op soorten	Broedende vogels, groenknolorchis, bijzondere vegetaties.
Relevantie andere protocollen	Beheer en onderhoud groenvoorzieningen.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden aan installaties wordt door een ecologisch deskundige onderzocht of zich in of rond de objecten broedende vogels of beschermde planten bevinden.</p> <p>Als het om beheer en onderhoud van gebouwen gaat, wordt eerst door een ecologisch deskundige getoetst of zich in, op of aan de gebouwen broedende vogels, jaarrond beschermde nesten, vleermuizen of steenmarters bevinden.</p> <p>Als geen beschermde soorten en geen broedende vogels of jaarrond beschermde nesten worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden. Als de werkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden. Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>De deskundige bepaalt hoeveel afstand moet worden gehouden van een broedende vogel. Er moet voldoende functioneel leefgebied blijven bestaan voor de jongen om groot te kunnen worden. Om tweede broedpogingen te voorkomen verdient het aanbeveling om direct nadat het betreffende nest niet meer in gebruik is de opruimwerkzaamheden uit te voeren</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>
Groenknolorchis	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden op groeiplaatsen van de groenknolorchis worden uitgevoerd buiten de periode van bloei en zaadzetting, dat wil zeggen de maanden half april t/m half augustus.</p>

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van droge infrastructuur (m.u.v. maaien)

Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Er worden in en rond deze groeiplaatsen geen onkruidbestrijdingsmiddelen gebruikt.

Op deze groeiplaatsen wordt een natuurvriendelijk maaibeheer toegepast (geen klepelmaaier gebruiken), het maaisel wordt meteen opgeruimd en afgevoerd.

Uitgangspunt is dat werkzaamheden op groeiplaatsen van bijzondere vegetaties worden uitgevoerd buiten de periode van bloei en zaadzetting, dat wil zeggen buiten de maanden half april t/m half augustus.

NB. Voor vegetaties met parnassia geldt een langere periode.

Bijzondere vegetaties

Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Er worden in en rond deze groeiplaatsen geen onkruidbestrijdingsmiddelen gebruikt.

Op deze groeiplaatsen wordt een natuurvriendelijk maaibeheer toegepast (geen klepelmaaier gebruiken), het maaisel wordt meteen opgeruimd en afgevoerd.

Indicatieve natuurkalender voor beheer en onderhoud van droge infrastructuur (m.u.v. maaien)

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Geen beschermde soorten aanwezig												
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:												
Broedende vogels												
Groenknolorchis												
Parnassia												
Overige bijzondere vegetaties												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.5.3 Beheer en onderhoud van groenvoorzieningen en leidingstraten

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van groenvoorzieningen	
Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Maaien van wegbermen • Maaien van spoorbermen • Maaien van grasvlakten • Maaien van leidingstraten • Dunnen en snoeien van bosjes
Let vooral op soorten	Broedende vogels, jaarrond beschermde nesten, groenknolorchissen, bijzondere duin-, kwelder- en bERMvegetaties, vleermuizen.
Relevantie andere protocollen	Protocollen voor kappen van bomen en beheer en onderhoud van droge infrastructuur.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet vleermuizen • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden aan installaties wordt door een ecologisch deskundige onderzocht of zich in of rond de objecten broedende vogels of beschermde planten bevinden.</p> <p>Door een ecologisch deskundige wordt vastgesteld of sprake is van een essentiële vliegrouTE van vleermuizen⁵. Dit onderzoek mag maximaal 3 jaar oud zijn.</p> <p>Als geen beschermde soorten en geen broedende vogels of jaarrond beschermde nesten worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de werkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek in het terrein is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden. Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek in het terrein is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 meter tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>
Jaarrond beschermde nesten	Nesten uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' worden niet weggehaald en niet beschadigd.

⁵ Het heeft de voorkeur om dit minimaal eenmaal per drie jaar vast te stellen voor alle bosjes in het onderhoudsprogramma.

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van groenvoorzieningen

Uitgangspunt is dat werkzaamheden op groeiplaatsen van de beschermde groenknolorchis worden uitgevoerd buiten de periode van bloei en zaadzetting, dat wil zeggen de maanden half april t/m half augustus.

Groenknolorchis

Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Er worden in en rond deze groeiplaatsen geen onkruidbestrijdingsmiddelen gebruikt.

Op deze groeiplaatsen wordt een natuurvriendelijk maaibeheer toegepast (geen klepelmaaier gebruiken), het maaisel wordt meteen opgeruimd en afgevoerd.

Uitgangspunt is dat werkzaamheden op groeiplaatsen van de beschermde groenknolorchis worden uitgevoerd buiten de periode van bloei en zaadzetting, dat wil zeggen de maanden half april t/m half augustus.

NB. Voor vegetaties met parnassia geldt een langere periode.

Overige bijzondere vegetaties

Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Er worden in en rond deze groeiplaatsen geen onkruidbestrijdingsmiddelen gebruikt.

Op deze groeiplaatsen wordt een natuurvriendelijk maaibeheer toegepast (geen klepelmaaier gebruiken), het maaisel wordt meteen opgeruimd en afgevoerd.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger

Als uit dit vooronderzoek is gebleken dat de te snoeien bosjes door vleermuizen worden gebruikt, is uitgangspunt dat de werkzaamheden zodanig worden uitgevoerd dat essentiële vliegroutes niet verloren gaan.

Voor het aantasten van verblijfplaatsen, functioneel leefgebied en vliegroutes van vleermuizen, dient altijd een ontheffing te worden aangevraagd.

Zo nodig worden in overleg met een ecologisch deskundige mitigerende maatregelen genomen.

Indicatieve natuurkalender voor beheer en onderhoud van groenvoorzieningen

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Geen beschermde soorten aanwezig												
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:												
Broedende vogels												
Jaarrond beschermde nesten												
Groenknolorchis												
Parnassia												
Overige bijzondere vegetaties												
Vleermuizen (vliegroutes)												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.5.4 Beheer en onderhoud van gronddepots

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van gronddepots

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Maaien van gronddepots • Klepelen van gronddepots • Verwijderen van houtige vegetaties • Afwateren
Let vooral op soorten	Broedende vogels, jaarrond beschermde nesten, groenknolorchissen, andere orchideeën, bijzondere vegetaties, vleermuizen.
Relevantie andere protocollen	Protocollen voor kappen van bomen en beheer en onderhoud van groenvoorzieningen als sprake is van werkzaamheden aan bomen en struiken.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet vleermuizen • Factsheet rugstreeppad • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden aan gronddepots wordt door een ecologisch deskundige onderzocht of zich in of rond de objecten broedende vogels of beschermde planten bevinden.</p> <p>Als het om snoeiwerkzaamheden van oudere bomen gaat, wordt eerst door een ecologisch deskundige getoetst of zich hierin jaarrond beschermde nesten en/of vleermuizen bevinden.</p> <p>Voorafgaand aan eventuele afwatering wordt nagegaan of de afwatering van invloed kan zijn op in de buurt aanwezige groeiplaatsen van de groenknolorchis en van bijzondere vegetaties of op leefgebieden van soorten. Als dit het geval is, wordt de afwatering in overleg met een ecologisch deskundige zodanig aangepast, gelokaliseerd of gemitigeerd dat het resterende effect verwaarloosbaar is.</p> <p>Als geen beschermde soorten en geen broedende vogels of jaarrond beschermde nesten worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de werkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek in het terrein is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden. Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek in het terrein is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>De deskundige bepaalt hoeveel afstand moet worden gehouden van een broedende vogel. Er moet voldoende functioneel leefgebied blijven bestaan voor de jongen om groot te kunnen worden. Om tweede broedpogingen te voorkomen verdient het aanbeveling om direct nadat het betreffende nest niet meer in gebruik is de opruimwerkzaamheden uit te voeren</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>
Jaarrond beschermde nesten	Nesten uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' worden niet weggehaald en niet beschadigd.

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van gronddepots

Groenknolorchis	Aan- en afvoerroutes worden zo gepland dat de groeiplaatsen van de groenknolorchis worden ontzien. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd.
Bijzondere vegetaties	Aan- en afvoerroutes worden zo gepland dat de groeiplaatsen van de groenknolorchis en andere bijzondere vegetaties worden ontzien. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd.
Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger	Als uit dit vooronderzoek is gebleken dat de te verwijderen houtige vegetatie door vleermuizen worden gebruikt, is uitgangspunt dat de werkzaamheden zodanig worden uitgevoerd dat essentiële vliegroutes niet verloren gaan. Voor het aantasten van verblijfplaatsen, functioneel leefgebied en vliegroutes van vleermuizen, dient altijd een ontheffing te worden aangevraagd. Zo nodig worden in overleg met een ecologisch deskundige mitigerende maatregelen genomen.

Indicatieve natuurkalender voor beheer en onderhoud van gronddepots

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Geen beschermde soorten aanwezig												
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:												
Broedende vogels												
Jaarrond beschermde nesten												
Groenknolorchis												
Parnassia												
Bijzondere vegetaties												
Vleermuizen (vliegroutes)												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.5.5 Beheer en onderhoud van dijken

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van dijken

Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> • Maaien van dijken • Begrazing van dijken • Inzaaien van dijken • Lokaal asfalteren van dijken • Steenzetting • Aanbrengen van kraagstukken • Opruimen van zwerfvuil
Let vooral op soorten	Breedende vogels, bijzondere vegetaties, jaarrond beschermde nesten van eidereend en oeverzwaluw.
Relevantie andere protocollen	Voor specifieke onderdelen van terreinen (groenvoorzieningen, infrastructuur en dergelijke) zijn ook andere protocollen van toepassing.
Relevante factsheets	De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd: <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden aan installaties wordt door een ecologisch deskundige onderzocht of zich in of rond de objecten breedende vogels of beschermde planten bevinden.</p> <p>Als geen beschermde soorten en geen breedende vogels of jaarrond beschermde nesten worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
Breedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de werkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op breedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek in het terrein is gebleken dat zich geen breedende vogels in het terrein bevinden. Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek in het terrein is gebleken dat zich geen breedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 meter tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>
Groenknolorchis en andere bijzondere vegetaties	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden op groeiplaatsen van bijzondere vegetaties worden uitgevoerd buiten de periode van bloei en zaadzetting, dat wil zeggen buiten de maanden half april t/m half augustus. Dergelijke groeiplaatsen worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd.</p> <p>Groeiplaatsen van de groenknolorchis of andere bijzondere vegetaties in de nabijheid van de werkzaamheden worden evenmin beschadigd. Ook deze voorkomens worden gemarkeerd.</p> <p>Op deze groeiplaatsen wordt een natuurvriendelijk maaibeheer toegepast, het maaisel wordt meteen opgeruimd en afgevoerd.</p>

Indicatieve natuurkalender voor het beheer en onderhoud van dijken

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van dijken

Soortengroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Geen beschermde soorten aanwezig													
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:													
Broedende vogels													
Groenknolorchis													
Bijzondere vegetaties													
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig												
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')												
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')												

5.5.6 Beheer en onderhoud van kademuren en damwanden

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van kademuren en damwanden

Onderdelen handeling	<p>Veel voorkomende handelingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reparatie aan kadeverzakking en lekkende damwanden • Onderhoud staalconstructies fundering • Onderhoud drijvende steigers • Betonreparatie • Schadeherstel en coatingwerk • Onderwaterlaswerk
Let vooral op soorten	Bijzondere muurvegetaties.
Relevantie andere protocollen	Incidentele en grootschalige werkzaamheden aan dijken en kades.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Factsheet bijzondere vegetaties • Factsheet vogels • Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	<p>Voorafgaand aan de werkzaamheden aan installaties wordt door een ecologisch deskundige onderzocht of zich in of rond de objecten broedende vogels of beschermde planten bevinden.</p> <p>Als geen beschermde soorten en geen broedende vogels of jaarrond beschermde nesten worden aangetroffen zijn geen extra maatregelen nodig.</p>
Broedende vogels	<p>Als de werkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels. Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd als na vooronderzoek is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>Er dient een minimale afstand van 100 m tot het dichtstbijzijnde nest te worden aangehouden. Deze afstand kan in overleg met ecologisch deskundige worden verkleind. De functionaliteit van het leefgebied moet hierin eveneens betrokken worden.</p> <p>Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>
Bijzondere muurvegetaties	<p>Bij de werkzaamheden wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van bijzondere muurvegetaties. De muurvegetaties worden gemarkeerd. Uitgangspunt is dat de muurvegetaties niet worden aangetast, tenzij dit uit een oogpunt van veiligheid nodig is. Indien een beschermde muurvegetatie wordt aangetast dient een ontheffing te worden aangevraagd.</p>

Indicatieve natuurkalender voor het beheer en onderhoud van kademuren en damwanden

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Geen beschermde soorten aanwezig												
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:												
Broedende vogels												
Bijzondere muurvegetaties												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

5.5.7 Onderhoudsbaggeren

Werkprotocol voor het onderhoudsbaggeren

Onderdelen handeling	<p>Het betreft hier het volcontinu of frequent baggeren van de havenkommen met het doel om de kommen op diepte te houden.</p> <p>NB. Dit protocol geldt alleen voor werkzaamheden binnen de terreinen van Groningen Seaports en voor de vaargeul Papsand-Süd (van Rijkswaterstaat, maar in beheer bij Groningen Seaports). Voor deze werkzaamheden zijn eerder in het kader van het N2000-gebiedenbeleid vergunningen verleend (beheerplan Waddenzee voor de Eemshaven en DGAN-NB / 17206945).</p> <p>Voor het storten van bagger buiten de terreinen van GSP is altijd een ontheffing nodig als sprake is van de aanwezigheid van een of meer juridisch beschermde soorten</p>
Let vooral op soorten	Zeezoogdieren, zeevissen, beschermde planten en bijzondere vegetaties nabij stortlocaties op het land
Relevantie andere protocollen	Incidenteel en grootschalig baggeren (verschillend van onderhoud)
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <p>Factsheet gewone en grijze zeehond</p> <p>Factsheet bijzondere vegetaties</p> <p>Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)</p>
Algemene voorzorgsmaatregelen (zorgplicht)	<p>Voor het onderhoudsbaggeren gelden uitsluitend algemene voorzorgsmaatregelen.</p> <p>Uitgangspunt is dat de havenkommen geen vaste rust- of verblijfplaats vormen voor zeezoogdieren en juridisch beschermde zeevissen. Uitgangspunt is bovendien dat de vrijwel volcontinue baggerwerkzaamheden kennelijk geen wezenlijke invloed uitoefenen op de incidenteel aanwezige beschermde soorten. Ten slotte is uitgangspunt is dat de intensiteit van het onderhoudsbaggeren niet in betekende mate wordt geïntensiveerd. Als algemene voorzorgsmaatregelen gelden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • afstand bewaren tot zeezoogdieren (>200 meter); • zeezoogdieren niet onnodig verontrusten; • verontreiniging van het water voorkomen.
Groenknolorchis en bijzondere vegetaties	Onderhoudsbagger wordt niet gestort op plaatsen waar groenknolorchis en/of juridisch niet-beschermde bijzondere vegetaties voorkomen.

Indicatieve natuurkalender voor het onderhoudsbaggeren

Soortengroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Beschermde planten en bijzondere vegetaties													
Algemene voorzorg	De genoemde maatregelen zijn niet verplicht												
Zeezoogdieren													
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig												
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')												
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')												

5.5.8 Beheer en onderhoud van (hoofd)watergangen

Werkprotocol voor beheer en onderhoud van (hoofd)watergangen	
Onderdelen handeling	<ul style="list-style-type: none"> Maaien en opschonen van de sloot- en oeevervegetaties Verwijderen van slib Opruimen van zwerfvuil
Let vooral op soorten	Broedende vogels, waterspitsmuis, bijzondere vegetaties (sloten met brede waterpest, orchideeën, bijzondere bermvegetaties).
Relevantie andere protocollen	Incidentele en grootschalige baggerwerkzaamheden.
Relevante factsheets	<p>De volgende factsheets achter in dit document kunnen van belang zijn in verband met de mitigerende maatregelen die daarin worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> Factsheet waterspitsmuis Factsheet bijzondere vegetaties Factsheet vogels Factsheet overige diersoorten (uit een oogpunt van algemene zorgplicht)
Noodzakelijk onderzoek	Voorafgaand aan de werkzaamheden worden de locaties door een ecologisch deskundige onderzocht op het voorkomen van broedende vogels, waterspitsmuis, juridisch beschermde vissoorten en bijzondere vegetaties. Als deze niet aanwezig zijn, zijn geen extra maatregelen nodig. De zorgplicht geldt echter wel; zie de volgende regel.
Algemene voorzorgsmaatregelen (zorgplicht)	Het baggeren en maaien van sloten gebeurt gefaseerd, dat wil zeggen er worden voldoende plaatsen overgelaten waar fauna het baggeren en maaien kan overleven.
Broedende vogels	<p>Uitgangspunt is dat werkzaamheden buiten het indicatieve broedseizoen worden gepland, dat wil zeggen dat ze plaats vinden in de maanden augustus t/m begin maart. In die situatie zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen aanvullende voorwaarden.</p> <p>Als de werkzaamheden in of rond het broedseizoen plaatsvinden, worden de desbetreffende locaties direct voorafgaand aan de ingreep door een ecologisch deskundige gecontroleerd op het voorkomen van broedende vogels.</p> <p>Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd in de maanden eind juni t/m begin augustus als na vooronderzoek in het terrein is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden. Werkzaamheden kunnen uitsluitend in de maanden maart t/m half juni worden uitgevoerd als na vooronderzoek in het terrein is gebleken dat zich geen broedende vogels in het terrein bevinden.</p> <p>De deskundige bepaalt hoeveel afstand moet worden gehouden van een broedende vogel. Er moet voldoende functioneel leefgebied blijven bestaan voor de jongen om groot te kunnen worden. Om tweede broedpogingen te voorkomen verdient het aanbeveling om direct nadat het betreffende nest niet meer in gebruik is de opruimwerkzaamheden uit te voeren. Aangetroffen broedgevallen dienen altijd te worden ontzien, ook buiten de genoemde broedperiode. Als de kans bestaat dat een nest uit de categorie 'jaarrond beschermde nesten' wordt vernietigd, wordt de in paragraaf 5.3 voorgeschreven werkwijze gevolgd.</p>
Vissen	Voor vissen geldt de uitgangspunten van de algemene zorgplicht. De dieren mogen niet door onvoorzichtigheid en vermijdbaar gedrag gewond raken. Er wordt niet gebaggerd bij zeer lage of zeer hoge temperaturen, dit ter beoordeling door een ecologische deskundige.
Waterspitsmuis	<p>Locaties die bekend staan als leefgebied van de waterspitsmuis worden met voorzichtigheid geschoond en/of gemaaid.</p> <p>Maaien dient hier gefaseerd te gebeuren, opdat er stukken met voldoende vegetatie blijven staan die als uitwijkplaats kunnen fungeren. Bijvoorbeeld door per maaibeurt 1/3 van de vegetatie niet te maaien. Slib wordt niet in de leefgebieden van de waterspitsmuis gestort.</p>

Uitgangspunt is dat groeiplaatsen van de groenknolorchis en andere bijzondere vegetaties niet worden betreden in de periode van bloei en zaadzetting, dat wil zeggen niet in de maanden half maart t/m half augustus. NB. Voor vegetaties met parnassia geldt een langere periode.

Groenknolorchis en bijzondere vegetaties

Dergelijke groeiplaatsen in de nabijheid worden van tevoren gemarkeerd, bijvoorbeeld met een lint. Het uitvoerend personeel wordt hierover geïnformeerd. Slib wordt niet op de groeiplaatsen van de bijzondere vegetaties gestort.

Indicatieve natuurkalender voor beheer en onderhoud van (hoofd)watergangen

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep												
Geen beschermde soorten aanwezig												
Wel beschermde soorten en vogels aanwezig:												
Broedende vogels												
Waterspitsmuis												
Vissen												
Groenknolorchis												
Parnassia												
Overige bijzondere vegetaties												
	1 ^e voorkeur, geen nadere maatregelen nodig											
	2 ^e voorkeur, werkzaamheden mogen uitgevoerd met extra voorzorgsmaatregelen ('ja, mits')											
	Activiteit bij voorkeur niet uitvoeren ('nee, tenzij')											

BIJLAGE A FLORA- EN FAUNAONDERZOEKEN OP DE TERREINEN VAN GSP IN DE PERIODE 2005 TOT EN MET 2016

Voor deze gedragscode is uitgegaan van relevante soorten voor de terreinen van GSP. Hiervoor is gebruik gemaakt van de soortinformatie uit diverse onderzoeken die hebben plaatsgevonden op de terreinen van de Eemshaven en Delfzijl. Ook is gekeken naar de potentiële soorten die zich de komende jaren zouden kunnen vestigen op de terreinen.

In deze paragraaf is een overzicht opgenomen van de voor deze gedragscode gebruikte onderzoeken en aanvullende literatuur.

- Passende Beoordeling Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl, Arcadis, december 2016
- Passende Beoordeling MER Oosterhorn, Arcadis, december 2016
- Passende Beoordelingen en Flora- en faunawetonderzoek bestemmingsplan Eemshaven Zuidoost, BugelHajema, Altenburg & Wymenga, september 2016
- Quick scan soortenbescherming Wet natuurbescherming voor de uitbreidingslocatie Energy from Waste in Delfzijl, Buro Bakker, 2016, Rapport P16339, Assen
- Quick scan natuurwaarden parkeren tijdens Delfsail, Buro Bakker, juni 2016
- Brief aan GSP over onderzoek voorkomen bontbekplevier en noordse stern op de havenschermdam. Buro Bakker, mei 2011
- Broedvogelonderzoek Eemshaven (westlob en zuidpolder). Bügel Hajema, mei 2011
- Quick scan Baggerdepot Hoge Meeden, ARCADIS, 2005
- Ecologisch onderzoek beschermde flora en fauna Emmapolder. Buro Bakker, oktober 2008
- Ecologische verantwoording ecostrook Eemshaven fase 2 en transplantatie groenknolorchissen. Buro Bakker, juli 2010
- Verkenning van de invloed van industriegeluid op het Natura 2000 gebied Waddenzee in verband met de inrichting van het bedrijventerrein Oosterhorn. Buro Bakker, januari 2011
- Monitoring orchideeën Eemshaven 2008. Buro Bakker, september 2009
- Monitoring orchideeën Eemshaven 2009. Buro Bakker, september 2009
- Monitoring orchideeën Eemshaven 2010. Buro Bakker, januari 2011
- Monitoring watervogels Dollard 2010. Buro Bakker, mei 2011
- Nader onderzoek naar de waterspitsmuis in de Emmapolder. Buro Bakker, januari 2010
- Projectplan bouwrijp maken terrein LNG-terminal en insteekhaven in de oostlob van de Eemshaven. Buro Bakker, september 2008
- Toetsing Flora- en faunawet aanleg van een weg in de Emmapolder, Buro Bakker, februari 2010
- Toetsing Flora- en faunawet voor werkzaamheden bij de oostelijke pier in Delfzijl. Buro Bakker, februari 2010
- Voortoets in verband met het herstel van de glooiing van de Handelskade Oost in de haven van Delfzijl. Buro Bakker, november 2008
- Werkprotocol ecostrook 2e fase. Buro Bakker, juli 2009
- Definitief rapport natuurwaarden Oosterhorn. Buro Bakker, januari 2011
- Eindrapport beschermde natuurwaarden Flora- en faunawet Eemshavengebied, een visie op bestaande natuur in een industriegebied. Buro Bakker 2005
- Nader onderzoek beschermde flora- en fauna industrieterreinen Oosterhorn en Farmsummerpoort. Buro Bakker, maart 2011
- Potentiebeoordeling tijdelijke natuur in de Eemshaven en de havens van Delfzijl. Buro Bakker adviesburo voor ecologie BV te Assen, in opdracht van Groningen Seaports. Buro Bakker, 2011

BIJLAGE B VRIJGESTELDE SOORTEN OP DE HAVENTERREINEN VAN GRONINGEN SEAPORTS

In onderstaande tabellen zijn de soorten opgenomen waarvoor bij het opstellen van deze gedragscode binnen de provincie Groningen vrijstelling is. Deze lijst kan in de loop van de tijd worden bijgesteld. Raadpleeg daarom in voorkomende gevallen de website van de provincie.

Vrijgestelde soorten	
<i>Zoogdieren</i>	<i>Amfibieën</i>
Aardmuis	Bastaardkikker
Bosmuis	Bruine kikker
Bunzing	Gewone pad
Dwergmuis	Kleine watersalamander
Dwergspitsmuis	Meerkikker
Egel	
Gewone bosspitsmuis	
Haas	
Hermelijn	
Huisspitsmuis	
Konijn	
Ondergrondse woelmuis	
Ree	
Rosse woelmuis	
Tweekleurige bosspitsmuis	
Veldmuis	
Vos	
Wezel	
Woelrat	

BIJLAGE C BIJZONDERE VEGETATIES OP DE HAVENTERREINEN VAN GRONINGEN SEAPORTS

Hieronder zijn de bijzondere vegetaties opgenomen die in het kader van deze gedragscode bescherming genieten.

Orchideeën

Rietorchis

Brede orchis

Vleeskleurige orchis

Moeraswespenorchis

Groenknolorchis

Bijzondere duinvegetaties

Blauw walstro

Duinrus

Dwergviltkruid

Dwergzegge

Fraai duizendguldenkruid

Geelhartje

Kattendoorn

Knopbies

Moeraswolfsklauw

Parnassia

Rode ogentroost

Rond wintergroen

Sierlijk vetmuur

Stroloem

Zacht vetkruid

Bijzondere kweldervegetaties

Knopig doornzaad

Kwelderzegge

Stijve ogenstroost

Zeealsem

Zeevenkel

Zeeweegbree

Bijzondere bermvegetaties

Kamgras

Grasklokje

Grote kaardenbol

Bijzondere slootvegetaties

Brede waterpest

Muurplanten

Alle soorten muurplanten

Overige bijzondere plantensoorten

Parnassia

Voorjaarszegge

BIJLAGE D JAARROND BESCHERMDE NESTEN

Ten aanzien van vogels dient gedurende de werkzaamheden rekening te worden gehouden met het broedseizoen. Het broedseizoen is in de Wet natuurbescherming niet als een standaardperiode vastgelegd. Van belang is of een broedgeval aan de orde is, ongeacht de periode. Nesten en de directe omgeving die door vogels het gehele jaar als vaste rust- en verblijfplaats worden gebruikt, zijn jaarrond beschermd.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik zijn slechts beschermd gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn. Als wordt gewerkt buiten het broedseizoen of maatregelen worden getroffen die moeten voorkomen dat vogels zich gedurende het broedseizoen op de bouwplaats vestigen, is voor deze soorten geen ontheffing nodig.

Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert jaar in jaar uit terug naar hetzelfde nest.

Op de volgende categorieën nesten zijn de verbodsbepalingen van art. 3.1 van Wet natuurbescherming ook buiten het broedseizoen van toepassing:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: de steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeelden: roek, gierzwaluw en huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk seizoen op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeelden: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).
4. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn (zelf) een nest te bouwen (voorbeelden: boomvalk, buizerd en ransuil).

Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om zich elders te vestigen als de broedplaats verloren is gegaan (voorbeelden: oeverzwaluw, kokmeeuw) zijn buiten het broedseizoen niet beschermd. In de lijst hieronder is deze groep aangeduid als 'categorie 5'.

De bescherming betreft niet alleen de nestplaatsen zelf, maar ook de functionaliteit ervan. Leefgebied en foerageergebied dat noodzakelijk is voor de functionaliteit van de nestplaats is daardoor ook beschermd. De bescherming geldt niet als kan worden aangetoond dat het nest al gedurende een aantal jaren niet meer in gebruik is.

De hiernavolgende lijst is bedoeld als een indicatieve lijst. Deze kan worden gebruikt als hulpmiddel bij het bepalen of een ontheffing nodig is of dat maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en vaste rust- en verblijfplaatsen van vogels te behouden. De functionaliteit kan bijvoorbeeld worden gewaarborgd door het nemen van mitigerende maatregelen. Als een jaarrond beschermd nest is aangetroffen en deze door een ingreep zal verdwijnen is minimaal een omgevingscheck nodig. Deze houdt in dat door een deskundige moet worden vastgesteld of er voldoende gelegenheid voor de betreffende soort is om zelfstandig in de omgeving een vervangend nest te vinden of te bouwen. Indien dit niet voorhanden is, dan dient, voor zover mogelijk, alternatieve nestgelegenheid te worden aangeboden. Indien dat niet mogelijk is, dient ontheffing te worden aangevraagd. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker van de gedragscode om gemotiveerd en gedocumenteerd te bepalen onder welke categorieën een voorkomende vogelsoort valt. De soorten die over voldoende flexibiliteit beschikken om zich elders te vestigen, vallen in onderstaande lijst onder categorie 5.

Soort	Categorie	Bescherming van nestplaatsen
Steenuil	1	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Huismus	2	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Roek	2	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Gierzwaluw	2	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Grote gele kwikstaart	3	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Kerkuil	3	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Oehoe	3	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Ooievaar	3	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Slechtvalk	3	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Boomvalk	4	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Buizerd	4	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Havik	4	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Ransuil	4	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Sperwer	4	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Wespendief	4	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Zwarte wouw	4	Jaarrond beschermd, compensatie verplicht
Blauwe reiger	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Boerenzwaluw	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Bonte vliegenvanger	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Boomklever	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Boomkruiper	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Bosuil	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Brilduiker	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Draaihals	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Eidereend	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Ekster	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht

Soort	Categorie	Bescherming van nestplaatsen
Gekraagde roodstaart	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Glanskop	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Grauwe vliegenvanger	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Groene specht	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Grote bonte specht	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Hop	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Huiswaluw	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
IJsvogel	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Kleine bonte specht	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Kleine vliegenvanger	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Koolmees	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Kortsnavelboomkruiper	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Oeverwaluw	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Pimpelmees	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Raaf	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Ruigpootuil	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Spreeuw	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Tapuit	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Torenvalk	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Zeearend	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Zwarte kraai	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Zwarte mees	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Zwarte roodstaart	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht
Zwarte specht	5	Omgevingscheck alternatieve nestgelegenheid verplicht

BIJLAGE E FACTSHEETS BESCHERMDE SOORTEN

Factsheet bijzondere vegetaties

Soorten (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	<p>Duinvegetaties: Blauw walstro, duinrus, dwergviltkruid, dwergzegge, fraai duizendguldenkruid. Geelhartje, kattendoorn, knopbies, moeraswolfsklauw, rode ogentroost, rond wintergroen, sierlijk vetmuur, strobloem, zacht vetkruid.</p> <p>Kweldervegetaties: Knopig doornzaad, kwelderzegge, stijve ogentroost, zeealsem, zeevenkel, zeeweegbree.</p> <p>Bermvegetaties: Kamgras, grasklokje, grote kaardenbol.</p> <p>Slootvegetaties: Brede waterpest.</p> <p>Muurvegetaties: Tongvaren, gele helmblom.</p>
Beschermingsstatus	Geen wettelijke beschermingsstatus. Allen soorten van de Rode Lijst.
Beschrijving	Voor deze soortgroepen wordt geen overzicht gegeven van biologie en biotoopvoorkeur. Er is voor gekozen om per soortgroep alleen gevoelige periodes en algemene maatregelen aan te geven.
Gevoelige periodes	Mei t/m augustus.
Gevoeligheid voor 'ver-thema's'	Betreding, verlies zaadbank, verdroging, veranderingen waterstanden, vermesting, vervuiling, verandering dynamiek.
Gevoeligheid voor activiteiten	Uitgifte terreinen, voorbereidende onderzoeken, bouwrijp maken, aanleg gebouwen en installaties, aanleg nieuwe havenkommen, aanleg en dempen van watergangen, kappen van bomen, werkzaamheden m.b.t. gronddepots, incidentele en grootschalige baggerwerkzaamheden, bemaling, grootschalig baggeren, spoorwerkzaamheden; beheer en onderhoud aan terreinen, droge infrastructuur, gronddepots, dijken, watergangen.
Mitigerende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Werkzaamheden buiten gevoelige periodes. • Betreding voorkomen (mensen, machines, etc.). • Uitsteken en verplanten door deskundige. • Bovenste grondlaag (in depot) bewaren zodat na afloop van werkzaamheden de laag weer teruggezet kan worden en de zaadbank behouden blijft.

Subfactsheet orchideeën

Soorten (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	<p>Rietorchis (<i>Dactylorhiza majalis</i> subsp. <i>Praetermissa</i>)</p> <p>Brede orchis (<i>Dactylorhiza majalis</i> subsp. <i>Majalis</i>)</p> <p>Vleeskleurige orchis (<i>Dactylorhiza incarnata</i>)</p> <p>Moeraswespenorchis (<i>Epipactis palustris</i>)</p> <p>Groenknolorchis (<i>Liparis loeselii</i>)</p>
Beschermingsstatus	Moeraswespenorchis en vleeskleurige orchis: Rode Lijst kwetsbaar. Groenknolorchis: Bijlage IV HR
Biologie van de soort	<p>Brede orchis: De plant wordt ongeveer 15 tot 30 cm groot, en betreft een overblijvende soort.</p> <p>Stengels: De stengel is naar boven toe hol. Het is een min of meer gedrongen plant, die later wat langer wordt. De 4 tot 8 donkergroene bladeren staan schuin af. De bovenste bladeren zijn smaller en hebben meestal onregelmatige gevulde (zelden ringvormige) donkere vlekken.</p>

Subfactsheet orchideeën

De aar is kegelvormig. De bloemen zijn paars- rood, soms roze of zelden wit met donkere vlekken.

Moeraswespenorchis: De soort bereikt een hoogte van ongeveer 20 tot 65 cm, en betreft een overblijvende soort. De Moeraswespenorchis groeit vaak in groepjes. De 4 tot 8 grijsgroene bladeren zijn langwerpig-eirond, hebben vaak een wat golvende rand. De bloemtros bevat vrij weinig overhangende bloemen. De buitenste 3 bloembladen zijn bruinig en 1 tot 1,2 cm lang. De binnenste 2 bloembladen zijn wit en korter.

Vleeskleurige orchis: De plant bereikt een hoogte van ongeveer 15 tot 60, soms tot 120 cm, en betreft een overblijvende soort. De tamelijk lichtgroene bladeren staan bijna rechtop. Ze zijn lancetvormig en vertonen vrijwel nooit vlekken. Opmerkelijk is dat de bloemen hetzij lichtroze of vleeskleurig, hetzij vrij donkerpaars zijn. De 0,6 tot 0,9 cm lange bloemlip en geven de bloem een opvallend smal uiterlijk.

Rietorchis: De plant bereikt een hoogte van ongeveer 20 tot 60 cm, en betreft een overblijvende soort. De tamelijk lichtgroene bladeren staan schuin omhoog. Ze zijn langwerpig en 4 tot 5 keer zo lang als breed.

De bladeren zijn ongevlekt, soms zijn in de onderste helft ringvormige en hogerop kleinere, gevulde vlekken aanwezig.

De bloemen zijn roze tot paarsrood. De 0,9 tot 1,4 cm lange bloemlip staat vlak uitgespreid, is breder dan lang, heeft 3 lobben met meestal een kleine middenlob.

Groenknolorchis: De plant wordt ongeveer 7 tot 25 cm groot, en betreft een overblijvende soort. De stengelvoet is verdikt tot een groene, bovengrondse stengelknol, die omhuld wordt door de voet van de bladeren en een paar vliezige scheden. De 2 grondstandige bladeren zijn glanzig lichtgroen en langwerpig. De bloemtros bevat meestal 4 tot 8, maar soms 1 tot 10 geelgroene vrij onopvallende bloemen.

Biotoopvoorkeur

Brede orchis: Zonnige plaatsen op vochtige tot natte, voedselarme tot matig voedselrijke, niet of slechts licht bemeste, zwak zure tot vaak kalkhoudende, humusrijke grond. Ook in zwak brak milieu. In moerassig grasland, in blauwgrasland, in bermen, in grazige duinvalleien, in trilvenen, aan kwel sloten, in bronmoerassen, langs greppels, op buitendijkse waarden, op zandplaten, in afgravingen, op opgespoten terreinen.

Moeraswespenorchis: Zonnige plaatsen op vochtige tot natte, matig voedselarme, weinig of niet bemeste, kalkhoudende, iets humushoudende grond. In duinvalleien, in duinheide, in binnendingrasland, in beekdal-blauwgrasland, in schraal grasland, in bermen, op voormalige zandplaten in afgedamde zeearmen, in leem- en kleiputten, op opgespoten zandvlakten, in afgravingen, in moerasjes in de kwelzone van kanalen, langs kraggen, in trilvenen, in rietland, langs vennen en in heide op plekken waar vroeger kalkrijk materiaal is aangebracht.

Biotoopvoorkeur (vervolg)

Rietorchis: Zonnige, zelden licht beschaduwde plaatsen op vochtige tot natte, matig voedselrijke, zwak zure tot kalkhoudende grond. In moerassig grasland, in boezemhooiland, in beekdalhooiland, in (spoor)bermen, in duinvalleien, in trilvenen, in rietland, in brakwaterveen, op buitendijkse waarden, op zandplaten, in afgravingen, in kleiputten, op opgespoten terreinen en langs kwel sloten.

Vleeskleurige orchis: Zonnige, soms licht beschaduwde plaatsen op vochtige tot natte, voedselarme, zwak zure tot kalkhoudende grond (zand, leem, zavel en laagveen). Jonge duinvalleien, beekdal-blauwgrasland, ontziltend grasland op kleihoudend zand, trilvenen, moerassen, brakwatervenen, drooggevallen zandplaten in afgedamde zeearmen, opgespoten zandvlakten, op overgangen van kraggen naar vaster vaak enigszins kleihoudend veen, kleiafgravingen.

Groenknolorchis: Zonnige, soms licht beschaduwde, iets open plaatsen op vrij natte, voedselarme, zwak zure tot kalkhoudende grond. In duinvalleien, in trilvenen, in kalkgroeven, in zand- en grindgroeven, in veenmosrietland, in de oeverzones van rietland, in heidemoerassen en in beekdal-blauwgrasland.

Subfactsheet orchideeën

Gevoelige perioden	Brede orchis: mei t/m juli. Vleeskleurige orchis en rietorchis: mei t/m juli. Moeraswespenorchis: juni t/m augustus. Groenknolorchis: mei t/m juli
Gevoeligheid voor 'ver-thema's'	Brede orchis: Intensieve bemesting, ontwatering, te ver doorgevoerde verschraling. Moeraswespenorchis: Ontwatering, verzuring, ontkalking, vermesting. Rietorchis: Aanhoudende verzuring, verdroging. Vleeskleurige orchis: Zomerse uitdroging, verruiging (te hoge en dichte vegetatie), wegvallen van de basenrijkdom. Groenknolorchis: Ontginningen, verzuring (wegvallen kalkrijke kwel), verdroging, eutrofiëring, staken van geschikt beheer (maaien/afvoeren na zaadzetting).
Gevoeligheid voor activiteiten	Uitgifte terreinen, voorbereidende onderzoeken, bouwrijp maken, aanleg gebouwen en installaties, aanleg nieuwe havenkommen, aanleg en dempen van watergangen, kappen van bomen, incidentele en grootschalige baggerwerkzaamheden, werkzaamheden m.b.t. gronddepots, bemaling, spoorwerkzaamheden; beheer en onderhoud aan terreinen, droge infrastructuur, gronddepots, dijken.
Mitigerende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Lage waterpeilen vermijden. Vanaf half mei moet de groeiplaats wel droog staan. • Groeiplaatsen markeren en zoveel als mogelijk ontzien. • Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen. • Indien wordt gemaaid dit in het najaar laten plaatsvinden, natuurvriendelijk maaien (geen klepelmaaier gebruiken), maaisel meteen opruimen en afvoeren. • Vermijden dat bagger op de groeiplaats komt. • Als groeiplaatsen niet kunnen worden ontzien worden de orchideeën onder begeleiding van een ecologisch deskundige door middel van het uitgraven van plaggen met de groeiplaatsen en met een ruime hoeveelheid grond, verplaatst naar een nieuwe locatie met geschikte omstandigheden.
Extra maatregelen	Brede orchis: Maaisel meteen opruimen. Geen bagger op de kant laten liggen. Verdroging voorkomen. Creëren van een soort hooilandbeheer; waarbij verschraling binnen een bepaalde mate blijft. Moeraswespenorchis: Verschralen, creëren van pionierssituaties op kalkrijke, vochtige plekken. Vleeskleurige orchis: Maaisel en bagger afvoeren, in stand houden en herstel van het hooilandbeheer, herstel van pionierssituaties met daarin Knopbies en Kruipwilg (behoud van open lage vegetatie). Rietorchis: Maaisel meteen opruimen. Beperkt bagger op de kant laten liggen. Verdroging voorkomen. Creëren van een soort hooilandbeheer; waarbij verschraling binnen een bepaalde mate blijft. Groenknolorchis: Creëren van een soort hooilandbeheer; waarbij verschraling binnen een bepaalde mate blijft. Behoud van stadiarische laagvenen

Factsheet steenmarter

Soort (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	Steenmarter
Beschermingsstatus	Andere soorten (art. 3.10)
Biologie van de soort	De steenmarter is een nachtdier dat van zonsondergang tot zonsopgang actief is. Zowel mannetje als vrouwtje hebben een territorium en leven solitair. De grootte hangt af van de kwaliteit van het leefgebied (in NL tussen de 80 en 700 hectare). In het leefgebied bevinden zich meerdere schuilplaatsen, in boomholtes, takkenhopen, dichte struwelen, zolders of kruipruimtes, spouwmuuren en ruimtes onder dakbedekkingen.
Biotoopvoorkeur	De steenmarter dankt zijn naam aanzijn voorkeur voor steenachtige biotopen en schuilplaatsen, zoals steengroeven, rotsige hellingen en gebouwen. Hij komt voor in parklandschap, maar ook in volkomen bosloze gebieden. Hij is vooral te vinden in de nabijheid van dorpen en boerderijen en tegenwoordig zelfs in grote steden. Voorkeur voor gebieden met kleinschalige landbouw, oude schuren, heggen en houtbosjes. De aanwezigheid van groenstroken, heggen, bosjes, greppels en bermen is van belang voor zijn voedsel.
Gevoelige perioden	Winterrust: december-februari. Kraamperiode: maart/april-juli. Paartijd: juni-augustus.
Gevoeligheid voor 'ver- thema's'	Gevoeligheid als verkeersslachtoffer. Gevoelig voor vernietiging en verstoring van verblijfplaatsen.
Gevoeligheid voor activiteiten	Slopen en aanpassen van gebouwen; beheer en onderhoud van gebouwen.
Mitigerende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Ontzien van verblijfplaatsen tijdens de gevoelige perioden. • Bij het aantasten van verblijfplaatsen kan een mitigatieplan aan de orde zijn. • Verkeerssnelheden aanpassen. • Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling voorkomen.

Factsheet rugstreeppad

Soort (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	Rugstreeppad (<i>Bufo calamita</i>)
Beschermingsstatus	Overige Europees beschermde soorten (art. 3.5) Bijlage IV HR
Biologie van de soort	De Rugstreeppad is gemakkelijk herkenbaar aan de dunne gele streep op de rug. Lengte: maximaal 7 cm. Hij zoekt altijd een plek op in het water, waar hij op de bodem kan zitten terwijl zijn kwaakblaas net boven het wateroppervlak uitkomt. Op dergelijke plaatsen worden ook de eieren afgezet. Het kan voorkomen dat er weer eisnoeren in het water liggen terwijl de dikkopjes van vroege legsels al veranderd zijn in kleine padjes. Pas tijdens het invallen van de schemering komt hij tevoorschijn om op open plekken te gaan jagen.
Biotoopvoorkeur	De rugstreeppad leeft vooral in open, hoog dynamische terreinen, bij voorkeur op droge en losgrondige bodems die snel opwarmen. Leefgebieden: duin- en heidegebieden, uiterwaarden en geaccidenteerde, door mensen beïnvloede terreinen zoals oude klei afgravingen, verlaten zandgroeven, met zand opgespoten terreinen in haven- en industriegebieden en afgeplagde terreinen. Ook in zijn voortplantingswater heeft de rugstreeppad het liefste zo min mogelijk begroeiing. Kale oevers en ondiep water zijn de belangrijkste kenmerken voor een geschikt voortplantingswater. Vooral tijdelijke wateren voldoen aan die eisen: vochtige duinvalleien, ondergelopen weilanden en laagtes in heideterreinen. In de Hollandse polders lijkt de soort vooral een voorkeur te hebben voor kleinere sloten met dichte onderwatervegetaties.
Gevoelige perioden	Vanaf half april trekt hij vanuit zijn overwinteringslocatie naar het voortplantingswater. Tot in juli/augustus kan voortplantingsactiviteit plaatsvinden. De winterrust is van november t/m maart.
Gevoeligheid voor 'ver-thema's'	Verdroging, verzuivering en met name versnippering van het leefgebied.
Gevoeligheid voor activiteiten	Uitgifte terreinen, voorbereidende onderzoeken, bouwrijp maken, aanleg gebouwen en installaties, aanleg nieuwe havenkommen, aanleg en dempen van watergangen, kappen van bomen, werkzaamheden m.b.t. gronddepots, incidentele en grootschalige baggerwerkzaamheden, spoorwerkzaamheden; beheer en onderhoud van terreinen.
Mitigerende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Werkzaamheden in het leefgebied vinden plaats buiten de kwetsbare periodes: • Maaien vanaf half augustus tot november, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Werkzaamheden ruimtelijk faseren, zodat overgebleven individuen zoveel mogelijk kunnen ontsnappen. • Werkzaamheden aan watergangen afstemmen op levensloop van de Rugstreeppad: buiten voortplantingsseizoen (dit is vanaf augustus tot april). Werkzaamheden ruimtelijk faseren zodat overgebleven individuen zoveel mogelijk kunnen ontsnappen. • Behoud van pionierssituaties. Tijdens bouwactiviteiten rekening houden met mogelijk aanwezige padden. • Verbeteren van bestaand leefgebied door middel van de aanleg van visvrije paddenpoelen en creëren van zandige plekken. • Ontoegankelijk maken van werkterreinen en wegvangen en verplaatsen naar nieuw leefgebied. • Lage winterpeilen vermijden. • Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Factsheet vleermuizen

Soorten (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	<ul style="list-style-type: none"> • Gewone dwergvleermuis. • Laatvlieger. • Ruige dwergvleermuis. • Rosse vleermuis. • Meervleermuis.
Beschermingsstatus	Overige Europees beschermde soorten (art. 3.5) Bijlage IV HR
Biologie van de soort	Vleermuizen hebben door het jaar heen verschillende verblijfplaatsen in gebouwen en/of bomen, afhankelijk van de soort. Ze kennen een kraamperiode, een baltsperiode en een winterrust. Vleermuizen gebruiken kenmerken in het landschap ter oriëntatie voor hun vliegroutes, dit zijn geleidende structuren als bomenrijen, groenstructuren en watergangen. Jachtgebieden beslaan zowel open gebieden, als (randen van) groenstructuren en open water.
Biotoopvoorkeur	Biotoopvoorkeuren zijn verschillend per soort. Gewone dwergvleermuis: verblijfplaatsen in gebouwen, jagen in gesloten tot half open landschap, in groene bebouwde omgeving, langs kanalen, vaarten, in tuinen en parken met vijvers, in lanen, tussen boomkruinen, boven open plekken in bos, langs bosrand, straatlantaarns, lanen, bomenrijen, singels, houtwallen. Laatvlieger: verblijfplaatsen in gebouwen. Jagen boven open tot halfgesloten landschap, vooral in beschutting van opgaande elementen zoals bosranden, heggen en lanen. Ruige dwergvleermuis. Verblijfplaatsen in bomen. Jagen in vooral half open bosrijk landschap. Rosse vleermuis: verblijfplaatsen in bomen. Jagen meestal in open terrein, boven water en moerassige gebieden, ook bij straatverlichting. Meervleermuis: kolonies in gebouwen. Jaagt in lange trajecten vlak boven groot open water en langs oevers van plassen, meren, kanalen, rivieren en vaarten.
Gevoelige perioden	Kraamverblijfplaatsen: mei-juli. Zomerverblijfplaatsen: globale periode maart-augustus. Paarverblijfplaatsen: augustus-september. Winterverblijfplaatsen: november-februari. Vliegroutes en Jachtgebied: gedurende actieve periode voorjaar-najaar.
Gevoeligheid voor 'ver- thema's'	Gevoelig voor vernietiging en verstoring van verblijfplaatsen, jachtgebied en vliegroutes. Bij gebouwen ook gevoelig voor zaken als restauratie en (na-)isolatie. Gevoelig voor verstoring tijdens winterslaap. Gevoelig voor vervuiling (bestrijdingsmiddelen, houtconservatiemiddelen). Gevoelig voor verlichting.
Gevoeligheid voor activiteiten	Slopen en aanpassen van gebouwen, kappen van bomen; beheer en onderhoud van gebouwen, groenvoorzieningen.
Mitigerende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Werkzaamheden aan gebouwen met verblijfplaatsen van vleermuizen laten plaatsvinden buiten gevoelige periodes en zodanig dat de verblijfplaatsen in stand blijven. • Voor vleermuizen is bij mogelijke aantasting altijd een mitigatieplan op maat nodig. In dit plan worden maatregelen opgenomen zoals: behoud van bestaande verblijfplaatsen, vliegroutes en jachtgebied. Bij daadwerkelijke aantasting is een ontheffing nodig. • Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling voorkomen. • Voorkomen van verstoring door verlichting. • Zie voorts de Kennisdocumenten van BIJ12 voor verschillende vleermuissoorten op https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/

Factsheet Vogels

	<p>Kustbroedvogels, als visdief, kleine mantelmeeuw, kokmeeuw, zilvermeeuw en zwartkopmeeuw.</p> <p>Steltlopers, als bontbekplevier, scholekster, kluut, wulp en bonte strandloper.</p>
Soorten (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	<p>Viseters, als fuut en aalscholver</p> <p>Eenden, ganzen en zwanen, als bergeend, grauwe gans, kolgans, krakeend, smient, wilde eend en wintertaling</p> <p>Roofvogels, als buizerd, torenvalk en havik.</p> <p>Overige soorten, als graspieper en gekraagde roodstaart</p>
Beschermingsstatus	Allen soorten van Vogelrichtlijn. In Nederland beschermd via artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming
Beschrijving	Voor deze soortgroepen wordt geen overzicht gegeven van biologie en biotoopvoorkeur. Er is voor gekozen om voor de soortgroepen alleen gevoelige periodes en algemene maatregelen aan te geven.
Gevoelige periodes	<p>Voor alle vogelsoorten geldt een kwetsbare periode tijdens het broedseizoen welke indicatief van half maart tot half augustus loopt. Ook zijn vogels kwetsbaar tijdens de ruiperiode, die voor de meeste soorten direct volgt op de broedperiode.</p> <p>Voor enkele van deze soorten geldt daarnaast dat de nesten jaarrond beschermd zijn (zie ook het protocol voor jaarrond beschermde nesten in paragraaf 5.3).</p> <p>Ten slotte zijn de vogels kwetsbaar op hun rustplaatsen. Op de terreinen van Groningen Seaports verdienen vooral de hoogwatervluchtplaatsen aandacht en rust.</p>
Gevoeligheid voor 'ver- thema's'	Gevoelig voor vernietiging en verstoring van verblijfplaatsen.
Gevoeligheid voor activiteiten	<p>Uitgifte terreinen, bouwrijp maken, aanleg gebouwen en installaties, kappen van bomen, werkzaamheden m.b.t. gronddepots, spoorwerkzaamheden; beheer en onderhoud aan terreinen, droge infrastructuur, gronddepots, dijken, watergangen.</p> <p>Als gevolg van heiwerkzaamheden kan geluidsverstoring optreden in het Eems-Dollard estuarium van het Natura 2000-gebied Waddenzee. De geluidscontour tijdens de heiwerkzaamheden kan berekend worden om te bepalen of er sprake is van geluidsbelasting op gevoelige soorten.</p>
Mitigerende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Werkzaamheden buiten gevoelige periodes. • Betreding voorkomen (mensen, machines, etc.). • Verblijfplaatsen ontzien. • Optimaliseren van een leefgebied. • In geval van jaarrond beschermde nesten verblijfplaatsen vervangen (zie ook het protocol voor jaarrond beschermde nesten in paragraaf 5.3).

Factsheet zeevissen

Soorten (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	<p>Binnen de natuurwetgeving zijn de volgende beschermde zeevissen:</p> <p>Fint (<i>Alosa fallax</i>) (Atlantische) Steur (<i>Acipenser sturio</i>): deze soort komt niet in het gebied voor en wordt verder niet behandeld in deze factsheet. Houting (<i>Coregonus oxyrhynchus</i>) Zeeprik (<i>Petromyzon marinus</i>) Rivierprik (<i>Lampetra fluviatilis</i>)</p>
Beschermingsstatus	<p>Fint: Bijlage II HR; Bijlage IV HR; Rode lijst Verdwenen uit Nederland Houting: Overige Europees beschermde soorten (art. 3.5); Bijlage II HR; Bijlage IV HR Zeeprik: Bijlage II HR Rivierprik: Bijlage II HR; Bijlage IV HR</p>
Beschrijving	<p>Fint: De fint is een haringachtige (Clupeidae). De finten die in Nederland voorkomen worden gerekend tot de ondersoort <i>A. f. fallax</i>. Deze ondersoort wordt gekenmerkt door een goudbruine kop, een blauwgrijze rug, een zilverwitte onderkant en – vaak – een rij donkere vlekken (twee tot acht) op de flanken. De fint wordt gemiddeld 25 tot 40 cm. Daarmee zijn zij kleiner dan de elft, hoewel ook de fint langer dan 55 cm kan worden.</p> <p>Houting: Houtingachtigen behoren tot de familie van de zalmen (Salmonidae). Zij hebben een vetvin. Het verschil met de zalmachtige vissen is hun onderstandige of halfonderstandige bek en gemiddeld grotere, zilverglanzende schubben. De houting heeft 80-90 schubben op de zijlijn, zalmen en forellen hebben er meer dan 110. Verder hebben houtingachtigen nooit vlekken op de flanken en staan de schubben in opvallend nette rijen.</p> <p>Zeeprik: De zeeprik is een vis uit de familie der prikachtigen (Petromyzontidae), die deel uitmaakt van de rondbekken. In plaats van kaken bezitten prikken rondom de bek een zuigschijf, die bezet is met tanden. De normaal bij vissen aanwezige buik- en borstvinnen ontbreken, maar ze hebben wel een (doorgaans tweedelige) rugvin die ver achter op het lichaam is geplaatst. De zeeprik is vuilwit tot grijswit van kleur en heeft een opvallend gemarmerd vlekkenpatroon. De vorm is naar achteren toe ietwat zijdelings samengedrukt. De volwassen zeeprik is tussen de 70 en 90 cm lang (maximallengte 120 cm). Hiermee is de zeeprik de grootste prikkensoort in Europa is. De lengte, kleur, vlekkenonttekening en plaatsing van de tanden in de zuigbek onderscheiden de soort van de beek- en de rivierprik.</p>
	<p>Rivierprik De rivierprik (<i>Lampetra fluviatilis</i>) behoort tot de rondbekken, kaakloze, primitieve gewervelde dieren die een aparte klasse vormen. Prikken hebben een palingachtig lichaam. De huid is glad doordat schubben ontbreken. De rugvin van de rivierprik bestaat duidelijk uit twee delen, één vin omzoomt de staart. De vinnen hebben geen vinstralen (de beenachtige 'nerven' in vinnen van beenvissen). De rivierprik is als juveniel zilverachtig van kleur; in het volwassen stadium wordt hij geel tot bruinachtig; de rug is donkerbruin tot zwart. De rivierprik leeft drie tot vijf jaar als blinde larve in de bodem van rivieren, trekt dan als volgroeide prik naar zee, leeft daar twee tot drie jaar en trekt dan als geslachtsrijp dier het zoete water binnen. In vergelijking tot de beekprik duurt het larvestadium korter (3 tot 6 jaar) en wisselt de rivierprik bij een geringere lengte (9-15 cm) van gedaante. Een volwassen rivierprik wordt maximaal 50 cm lang. De larve heeft zeven paar kieuwspleten. De volwassen dieren bezitten een kieuwkorf met zeven paar duidelijke ronde kieuwopeningen en een zuigmond, voorzien van scherpe, hoornige tandjes. Een opmerkelijk detail is dat deze tandjes tijdens de voortplantingsfase worden vervangen door stompe tanden.</p>
Gevoelige perioden	<p>Voor de trekvissen bestaat de gevoelige periode uit de periode waar de migratie zowel stroomopwaarts als -afwaarts plaatsvindt.</p>

Factsheet zeevissen

Fint: Stroomopwaartse migratie van mei tot en met juni. Stroomafwaartse migratie van augustus tot en met september.

Houting: Stroomopwaartse migratie van oktober tot en met half december. Stroomafwaartse migratie van juli tot en met september.

Zeeprik: Stroomopwaartse migratie van februari tot en met half mei. Stroomafwaartse migratie van augustus tot en met september.

Rivierprik: Stroomopwaartse migratie van januari tot en met april. Stroomafwaartse migratie van september tot en met oktober.

Gevoeligheid voor 'ver- thema's'

Soorten zijn gevoelig voor verstoring door trillingen, optische verstoring, verstoring door geluidsgevolgen, verandering van de soortensamenstelling en verontreiniging. Ook is de soort gevoelig voor dammen, stuwen en sluizen die de optrek naar de paaigronden verhinderen.

Gevoeligheid voor activiteiten

Heiwerkzaamheden, bijvoorbeeld bij de bouw van gebouwen of onderhoudsmatige baggerwerkzaamheden.

Als gevolg van heiwerkzaamheden kan geluidsverstoring optreden in het Eems-Dollard estuarium van het Natura 2000-gebied Waddenzee. De geluidscontour tijdens de heiwerkzaamheden kan berekend worden om te bepalen of er sprake is van geluidsbelasting op gevoelige soorten.

Mitigerende maatregelen

- Vervuiling voorkomen.
- Voorkomen van verstoring in gevoelige periodes.
- Aanwijzen van (rust)gebieden waar beperkingen gelden voor visserij en bodemberoering.

Factsheet zeezoogdieren

Soorten (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	Gewone zeehond (<i>Phoca vitulina</i> ssp. <i>Vitulina</i>) Grijze zeehond (<i>Halichoerus grypus</i> ssp. <i>Grypus</i>)
Beschermingsstatus	Gewone zeehond: Andere soorten (art. 3.10), bijlage 1 AmvB, Rode Lijst kwetsbaar. Grijze zeehond: Andere soorten (art. 3.10) Rode Lijst gevoelig,
Biologie van de soort	<p>Gewone zeehond: Relatief kleine soort. Mannetjes 150 tot 200 cm lang en tot 120 kg, vrouwtjes nauwelijks kleiner en lichter zijn.</p> <p>De gewone zeehond is variabel van kleur, van lichtgrijs tot donkergrijs met een donkere vlekken-tekening. In het water is de natte pels donkerder van kleur. In tegenstelling tot de grijze zeehond heeft de gewone zeehond een ronde kop met een korte snuit en V-vormige neusgaten. De dieren rusten bij eb meestal op zandplaten, die bij vloed onder water lopen. Hoewel de gewone zeehond in groepen op de ligplaatsen wordt gezien, is de soort – in tegenstelling tot de grijze zeehond – niet sociaal georganiseerd. Gewone zeehonden blijven doorgaans dicht bij de kust dan de grijze zeehonden. Desondanks trekken ze soms meer dan 100 km de zee op om te foerageren. Een enkele keer worden ze aangetroffen in riviermondingen en binnenwateren.</p> <p>Grijze zeehond: Forse soort met een grote, platte kop en een relatief lange snuit. Mannetjes tot 2,5 meter lang 350 kilo. Mannetjes donker met soms lichtere vlekken, maar lijkt zwart als hij nat is. Vrouwtjes lichter met donkere vlekken, hebben een kortere snuit, maximaal 2,3 meter lang en tot 200 kilo. Jongen hebben nog geen typische 'hondenkop' en lijken hierdoor op de gewone zeehond; ze zijn te onderscheiden aan de parallelle neusgaten, waar die van de gewone zeehond V-vormig zijn. Als voortplantingsgebied gebruikt de soort rotskusten, grotten en kiezelstranden, of zandbanken die bij hoog water droog blijven. Grijze zeehonden hebben een grote actieradius: ze maken tochten van tientallen tot honderden kilometers naar foerageergebieden en tussen rustgebieden. Ze zoeken hun voedsel vaak dicht bij de zeebodem en kunnen daarbij dieper dan 100 meter duiken.</p>
Biotoop en verspreiding	<p>Gewone zeehond: De dieren in Nederland maken deel uit van de zogenaamde Waddenzeepopulatie die zich bevindt tussen Esbjerg (Denemarken) en Den Helder. In 2005 werd de populatie in het Waddengebied geschat op 5000 dieren.</p> <p>Grijze zeehond: Sinds de jaren tachtig zijn steeds grotere aantallen in de Waddenzee waargenomen. In 2005 bedroeg de Nederlandse Waddenpopulatie ruim 1.500 dieren. Ze verblijven vooral op hoge zandplaten in het westen van de Waddenzee, zoals op de Richel (ten oosten van Vlieland), de Engelse Hoek (ten westen van Terschelling) en op de Razende Bol (ten zuiden van Texel). Het Eemsestuarium is geen regulier leefgebied van de grijze zeehond; deze komt er slechts incidenteel voor.</p>
Gevoelige perioden	Gewone zeehond: Ruiperiode: eind juni t/m augustus, paartijd: juli-augustus, werpperiode: mei-juli. Grijze zeehond: Ruiperiode: december-maart, voortplantingsperiode: september-december.
Gevoeligheid voor 'ver-thema's'	Beide soorten zijn zeer gevoelig voor oppervlakteverlies, verstoring door geluid, licht, trilling, optische verstoring, veranderen van de soortensamenstelling en verontreiniging. Beide soorten zijn gevoelig voor vermesting en verzoeting, veranderingen in overstromingsfrequentie en populatiedynamica.
Gevoeligheid voor activiteiten	Heiwerkzaamheden, bijvoorbeeld bij de bouw van gebouwen en onderhoudsmatige baggerwerkzaamheden. Als gevolg van heiwerkzaamheden kan geluidsverstoring optreden in het Eems-Dollard estuarium van het Natura 2000-gebied Waddenzee. De geluidscontour tijdens de heiwerkzaamheden kan berekend worden om te bepalen of er sprake is van geluidsbelasting op gevoelige soorten.

Factsheet zeezoogdieren

Mitigerende maatregelen

- Vervuiling voorkomen.
- Voorkomen van verstoring in gevoelige periodes.
- Aanwijzen van rustgebieden waar beperkingen gelden voor visserij en bodemberoering.

Factsheet overige diersoorten (voorzorgsmaatregelen algemene soorten)

Soorten (Nederlandse naam/ wetenschappelijke naam)	<p><u>Zoogdieren:</u> (Gewone) bosspitsmuis, bosmuis, aardmuis, dwergmuis veldmuis, huisspitsmuis, egel, mol, konijn, haas, vos, bunzing, hermelijn, wezel, ree.</p> <p><u>Amfibieën:</u> Gewone pad, bruine kikker, meerkikker, kleine watersalamander, bastaardkikker.</p> <p><u>(Broed)vogels:</u> alle soorten.</p> <p><u>Vissen:</u> algemene soorten.</p> <p><u>Insecten en ongewervelden:</u> algemene soorten.</p> <p><u>Vaatplanten:</u> zie specifieke factsheets en factsheet bijzondere vegetaties.</p>
Beschermingsstatus	<p>Genoemde soorten zoogdieren en amfibieën m.u.v. van mol: Andere soorten (art. 3.10). Broedvogels: eigen lijst Flora- en faunawet Overige soortgroepen: vallen niet onder tabellen</p>
Beschrijving	<p>Voor deze (algemene) soorten wordt geen overzicht gegeven van biologie en biotoopvoorkeur. Er is voor gekozen om per soortgroep alleen gevoelige periodes en algemene maatregelen aan te geven.</p>
Gevoelige perioden	<p><u>Zoogdieren:</u> Voortplanting: half maart-half juli, winterrust: november-maart.</p> <p><u>Amfibieën en vissen:</u> Voortplanting: half maart-half juli, juvenielen ook juli-augustus, winterrust: november-maart.</p> <p><u>Broedvogels:</u> Broedseizoen: globaal maart-half augustus (kan afwijken: zowel eerder als later).</p> <p><u>Overwinterende vogels:</u> Oktober-maart.</p> <p><u>Insecten en ongewervelden:</u> (Vaak) gebonden aan vegetaties (o.a. waardplanten).</p>
Gevoeligheid voor 'ver- thema's'	<p>Verstoring door geluid, trilling, optische verstoring, verlies leefgebied en verblijfplaatsen, barrièrewerking/versnippering</p>
Gevoeligheid voor activiteiten	<p>Uitgifte terreinen, voorbereidende onderzoeken, bouwrijp maken, aanleg gebouwen en installaties, aanleg nieuwe havenkommen, aanleg en dempen van watergangen, kappen van bomen, werkzaamheden m.b.t. gronddepots, bemaling, incidentele en grootschalig baggeren, spoorwerkzaamheden; beheer en onderhoud aan terreinen, gebouwen, droge infrastructuur, gronddepots, dijken, watergangen.</p>
Mitigerende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Werkzaamheden buiten gevoelige periodes soortgroepen. • Verblijfplaatsen ontzien. • Een kant op werken tijdens werkzaamheden zodat dieren de kans krijgen te vluchten. • Werkzaamheden alleen tussen zonsopgang en zonsondergang.

Bronnen gebruikt voor de factsheets (tekstdelen deels overgenomen):

Websites:

- <http://wilde-planten.nl>
- www.soortenbank.nl
- Effectenindicator (<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicator.aspx>)
- Beschrijvingen soortendatabase Ministerie van LNV
<http://mineleni.nederlandsesoorten.nl/Inv.db/Inv.db/home.html>,
- www.zoogdiervereniging.nl
- www.ravon.nl

COLOFON

GEDRAGSCODE SOORTENBESCHERMING WET NATUURBESCHERMING
TEN BEHOEVE VAN GOEDKEURINGSPROCEDURE DOOR HET MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUUR EN VOEDSELKwaliteit

KLANT

Groningen Seaports

AUTEUR

Dolf Logemann

PROJECTNUMMER

C05062.000407.0100

ONZE REFERENTIE

D10016919:4

DATUM

6 oktober 2020

STATUS

Definitief

GECONTROLEERD DOOR

Arjen Goutbeek
Projectleider Natuur & Biodiversiteit

VRIJGEGEVEN DOOR

Eric Schouwenberg
Hoofd Adviesgroep natuur

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 264
6800 AG Arnhem
Nederland
+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com